

*Załącznik do
Uchwały nr 587/XXXV/05
Sejmiku Województwa Pomorskiego
z dnia 18 lipca 2005 roku
w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego*

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

lipiec 2005

SPIS TRECI

I. Przesanki aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego ...	3
II. Procedura aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego ...	5
III. Otoczenie województwa pomorskiego	6
IV. Województwo pomorskie w roku 2005	8
V. Wizja województwa pomorskiego w roku 2020	20
VI. Priorytety, cele strategiczne i kierunki dziaa	21
VII. Realizacja Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego	27

I. Przesanki aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego została uchwalona przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 3 lipca 2000 roku. Po blisko pięciu latach jej realizacji zaistniały nowe uwarunkowania i przesanki dla jej aktualizacji:

Nowe uwarunkowania europejskie rozwoju regionu, prowadzące do zmian Strategii poprzez:

- uwzględnienie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, co w najbliższych kilkunastu latach będzie determinowało możliwości realizacji kluczowych zamierzeń rozwojowych województwa pomorskiego;
- wydłużenie horyzontu czasowego do roku 2020 z uwzględnieniem kolejnych okresów programowania w Unii Europejskiej;
- włączenie województwa pomorskiego do realizacji celów zaktualizowanej Strategii Lizbońskiej, która począwszy od roku 2007 stanie się przewodnim wtkiem nowej polityki spójności Unii Europejskiej;
- uwzględnienie w większym zakresie kwestii dostępu do transportowej, której obecny poziom rozwoju lokuje region na jednym z najniższych miejsc w Unii Europejskiej, stanowiąc istotną barierę rozwoju tego obszaru;
- precyzyjniejsze określenie możliwości i oczekiwań województwa pomorskiego związanych z rozwojem współpracy międzynarodowej, zwłaszcza przygranicznej i bałtyckiej.

Nowe uwarunkowania krajowe rozwoju województwa, implikujące zmiany Strategii poprzez:

- uwzględnienie zapisów projektu Narodowego Planu Rozwoju, Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego, a także projektów innych rządowych strategii narodowych na lata 2007–2013;
- określenie zasadniczych kierunków działań wobec Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta;
- przygotowanie zarysu wieloletnich ram finansowych zaoferowaniem pogłębionej decentralizacji finansów publicznych i znacznych strumieni środków UE wspierających rozwój regionalny;
- uwzględnienie międzyregionalnych i ponadregionalnych zagadnień, które mogłyby podejmowane dzięki współpracy województwa pomorskiego z sąsiadującymi regionami.

Do wadzenia i dorobek programowania rozwoju regionalnego, które pozwalają na:

- pełne dostosowanie do zasad programowania rozwoju obowiązujących w Unii Europejskiej;
- uaktualnienie i udoskonalenie diagnozy stanu i procesów w regionie, co daje podstawę dla lepszego sformułowania priorytetów rozwojowych;
- lepsze odzwierciedlenie wewnętrznych źródeł województwa oraz wyraźniejsze zaakcentowanie jego specyfiki, co ułatwia określenie kierunków i instrumentów rozwoju;
- efektywniejsze powiązanie Strategii z planem zagospodarowania przestrzennego województwa oraz z sektorowymi strategiami i programami wojewódzkimi;
- opracowanie kompleksowego i efektywnego systemu monitorowania realizacji Strategii oraz zmian sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie.

3

Realizacja Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego w latach 2000-2004

Pomimo iż trudno jest wykazać, że przedsięwzięcia podjęte dotychczas w ramach realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego miały bezpośredni i silny wpływ na sytuację regionu, to mimo określonego poziomu zaawansowania, a także wskazań głównych instrumentów realizacji Strategii.

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego była w latach 2000–2004 realizowana we wszystkich 5 priorytetach i 25 celach strategicznych. W tym okresie podjęto ponad 2/3 zadań określonych w Strategii. Przeprowadzono 190 przedsięwzięć.

Ogólna wielkość wydatków zidentyfikowanych jako realizujące zapisy Strategii wyniosła blisko 2,8 mld zł. Wydatki związane z realizacją Strategii miały w zdecydowanej większości charakter inwestycyjny. Skupiły się one w następujących priorytetach:

- a) restrukturyzacja i unowocześnienie gospodarki,
- b) rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności i spójności regionu,
- c) kreowanie wysokiej jakości życia.

Skromne finansowo priorytety:

- a) rozwój kapitału ludzkiego oparty na wiedzy i aktywności,
 - b) rozwój międzynarodowej współpracy województwa
- stanowiącej jednocześnie obszary realizacji wielu określonych w Strategii zadań.

Instrumentem, który odegra najistotniejszą rolę, jeżeli chodzi o finansowanie realizacji Strategii, jest kontrakt wojewódzki – dwie edycje stanowią ponad 1/4 całkowitych wydatków. Istotne miejsce

zajmują także programy unijnej pomocy przedakcesyjnej. Dużę znaczenie w finansowaniu realizacji Strategii miały również środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony środowiska i Gospodarki Wodnej oraz EkoFunduszu.

Głównym źródłem finansowania realizacji Strategii w latach 2000–2004 były przede wszystkim środki publiczne. Można oczekiwać, że ta sytuacja ulegnie w najbliższym czasie zmianie w związku z napływem do kraju i regionu zwiększonego strumienia wsparcia strukturalnego UE.

Dotychczasowe realne możliwości samorządu województwa w zakresie bezpośredniego kreowania rozwoju regionu są ograniczone – udział środków budżetowych województwa w realizacji Strategii do końca 2004 roku nie przekroczy 5%. Można jednak zidentyfikować grupy wydatków, co do których samorząd województwa ma decydujący wpływ, jeżeli chodzi o ich ukierunkowanie na poszczególne przedsięwzięcia – dotyczy to nieco ponad połowy całości wydatków związanych z realizacją Strategii.

II. Procedura aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego

Przebieg procesu aktualizacji Strategii został określony Uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego nr 445/XXVIII/04 z dnia 25 października 2004 roku w sprawie przyjęcia harmonogramu i trybu prac nad aktualizacją *Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego*. W pierwszym etapie tego procesu powstały *Zaopiniowania aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego*, które zostały przyjęte przez Zarząd Województwa Uchwałą nr 824/04 z dnia 16 listopada 2004 roku. *Zaopiniowania aktualizacji...* zostały poddane konsultacjom społecznym, które zakończyły się 31 grudnia 2004 roku. *Raport z konsultacji społecznych Zaopiniowania aktualizacji...* został przyjęty Uchwałą Zarządu Województwa Pomorskiego nr 77/169/05 z dnia 28 stycznia 2005 roku. Kolejnym krokiem w procesie aktualizacji było przyjęcie przez Zarząd Województwa Pomorskiego Uchwałą nr 78/169/05 z dnia 28 stycznia 2005 roku *Raportu z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego w latach 2000–2004*.

Następnym etapem procesu aktualizacji Strategii było opracowanie *Wstępnej wersji projektu zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego*, przyjętego uchwałą Zarządu Województwa Pomorskiego nr 276/187/05 z dnia 6 kwietnia 2005 roku. Dokument ten został skierowany do społecznych konsultacji, które zakończyły się 13 maja 2005 roku. *Raport z konsultacji społecznych Wstępnej wersji projektu...* został przyjęty Uchwałą Zarządu Województwa Pomorskiego nr 441/200/05 z dnia 1 czerwca 2005 roku.

Dla *Wstępnej wersji projektu...* opracowana została prognoza oddziaływania na środowisko, a także ocena szacunkowa (*ex-ante*). Na podstawie wyników z nich rekomendacji, a także wniosków z konsultacji społecznych, przygotowano *Projekt zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego*, który został przyjęty przez Zarząd Województwa Pomorskiego w dniu 10 czerwca 2005 roku i przekazany pod obrady Sejmiku Województwa Pomorskiego.

III. Otoczenie województwa pomorskiego

1. Uwarunkowania globalne i międzynarodowe

Wyzwania cywilizacji informacyjnej i globalizacji

W międzynarodowym, konkurencyjnym i stojącym wobec poważnych zagrożeń otoczeniu szczególną rolę odgrywają:

- przewartościowanie relacji między znaczeniem do wiadczenia i ciągłości z jednej strony oraz zdolności do innowacji czy adaptacji – z drugiej;
- lawinowy wzrost informacji i liczby ich źródeł, zwiększenie szybkości przesyłania informacji i równie szybko rosnący popyt na nowoczesne technologie gromadzenia, przetwarzania, selekcji i przesyłania danych;
- wzrost znaczenia informacji jako zasobu, rosnąca rola jako ci kapitału ludzkiego oraz współpracy sieciowej w tworzeniu nowej generacji przewag konkurencyjnych;
- przestrzenne różnicowanie intensywności procesów rozwoju oraz rosnące znaczenie metropolii jako wiatowych i europejskich ośrodków rozwoju proinnowacyjnego i opartego na wiedzy; polaryzacja rozwoju;
- wzrost znaczenia ekologicznych przesłanek rozwoju;
- zmiana geopolitycznej konfiguracji europejskiej;
- wzrost potencjału gospodarczego Europy Bałtyckiej i jej stopniowe przekształcanie w zintegrowany region funkcjonalny;
- relatywny spadek znaczenia tradycyjnych czynników lokalizacji;
- spadek popytu na prostą pracę produkcyjną i wzrost popytu na wyspecjalizowane usługi;
- powszechno zagrożenie społecznych, ekologicznych i terroryzmu.

Zobowiązania międzynarodowe

Na możliwości rozwoju regionu wpływają, będąc zaczątkiem, wpływają w przyszłości, zobowiązania międzynarodowe państwa i samorządu wynikające między innymi z następujących źródeł:

- Traktatu Akcesyjnego Polski do Unii Europejskiej;
- dorobku prawnego Unii Europejskiej;
- umów i porozumień dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego (w tym konwencji dotyczącej ochrony środowiska Regionu Morza Bałtyckiego) oraz innych konwencji i porozumień międzynarodowych, a w szczególności postanowień Konferencji Narodów Zjednoczonych „rodowisko i Rozwój” w Rio de Janeiro w 1992 roku;
- umów i porozumień określających cele, ramy oraz instrumenty współpracy bałtyckiej, a także realizacji Europejskiej Polityki Społecznej na odcinku granicy zewnętrznej Unii;
- umów i porozumień zawartych przez Samorząd Województwa Pomorskiego dotyczących współpracy międzynarodowej.

Szanse i zagrożenia ekonomiczne

Szanse dla całego województwa wynikają przede wszystkim z następujących możliwości:

- osiągnięcie wysokiego poziomu absorpcji i efektywne wykorzystanie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, wzmocnione realizacją reform strukturalnych gospodarki, co umożliwi podniesienie długookresowego tempa wzrostu gospodarczego;
- poprawa gospodarczych i infrastrukturalnych warunków w Europie Bałtyckiej.

Najpoważniejsze zagrożenia mogą wystąpić w wyniku:

- niepełnego wykorzystania szans w warunkach członkostwa w UE, w szczególności w wyniku powolnego osiągnięcia pełnej efektywności systemu administracyjnego oraz prosocjalnego ukierunkowania interwencji strukturalnej;
- niekorzystnego kształtowania się osi rozwoju gospodarczego i powiązań komunikacyjnych o znaczeniu europejskim, omijających województwo pomorskie.

2. Uwarunkowania krajowe

Uwarunkowania makroekonomiczne i społeczne

- Społeczno-gospodarczy rozwój Polski wymaga harmonizacji działań w wymiarze: strukturalnym (oddziaływanie na trwałe cechy gospodarki), przestrzennym (oddziaływanie na zagospodarowanie przestrzeni kraju) i regionalnym (oddziaływanie na rozwój i konkurencyjność województw).
- Do roku 2020 można się spodziewać pozytywnych zmian w krajowym otoczeniu makroekonomicznym, jednak warunkiem osiągnięcia zrównoważonego i trwałego rozwoju gospodarczego jest prowadzenie polityki makroekonomicznej, tworzącej stabilne i przewidywalne podstawy prawne dla działalności gospodarczej; konieczna jest reforma zarządzania sektorem publicznym, warunkująca postępy procesu równoważenia finansów publicznych oraz tempo integracji w ramach Unii Europejskiej.

- Odrobienie w czasie budowy potencjalne zagrożenie dla stabilności gospodarki; należy ograniczyć ryzyko tendencji recentralistycznych, pogłębionych przewag systemu sektorowego (resortowego) nad samorządowym w dysponowaniu środkami publicznymi.
- Według prognozy makroekonomicznej obejmującej okres 2005–2020 średnie tempo wzrostu gospodarczego w Polsce wyniesie około 5%; wzrost PKB, konsumpcji oraz inwestycji będzie wzmocniony napływem transferów unijnych.
- Przyjęcie euro w Polsce wiąże się z wyrównaniem krajowych i zagranicznych stóp procentowych oraz ze wzrostem inflacji rzędu 1–2% ponad poziom inflacji w krajach UE.
- Sytuacja na rynku pracy w Polsce będzie stopniowo poprawiać się; prognoza zakłada do 2007 roku znaczny (1–2% rocznie) wzrost liczby pracujących; dalszy wzrost liczby pracujących będzie nieco wolniejszy, prowadzący jednak do spadku bezrobocia do 11–12% w roku 2020; jednocześnie w 2020 roku stosunek liczby osób w wieku emerytalnym do liczby osób w wieku produkcyjnym będzie niemal dwukrotnie większy niż obecnie.

Uwarunkowania wyników z polityki państwa

Uwarunkowania te zawarte są między innymi w następujących dokumentach lub ich projektach:

- Długofalowa Strategia Rozwoju Regionalnego Kraju „Wiedza – Równowaga – Równowaga” – 2020;
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (aktualizacja);
- Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007–2013;
- Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2007–2013;
- Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa na lata 2007–2013 (z elementami prognozy do roku 2020);
- Strategia Wzrostu Konkurencyjności Gospodarki w latach 2007–2013;
- Strategia Rozwoju Edukacji na lata 2007–2015;
- Założenia polityki naukowej, naukowo-technicznej i innowacyjnej państwa do 2020 roku;
- Kierunki Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego w Polsce do 2020 roku;
- Strategie Polityki Ludnościowej;
- Krajowa Strategia Zatrudnienia na lata 2007–2013;
- Narodowa Strategia Integracji Społecznej;
- Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013;
- Strategia Rozwoju Turystyki na lata 2007–2013;
- Strategia Rozwoju Ochrony Zdrowia w Polsce na lata 2007–2013;
- Polityka Energetyczna Polski do 2025 roku;
- II Polityka Ekologiczna Państwa oraz dostosowane do niej strategie i programy środowiskowe;
- Polityka Transportowa Państwa na lata 2005–2025;
- Strategia Rozwoju Transportu na lata 2007–2013;
- Krajowy Program Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2005–2007–2013;
- Strategia Długofalowego Rozwoju Sektoru Mieszkaniowego na lata 2005–2025.

Uwarunkowania te mają zarówno charakter rekomendacji pod adresem poszczególnych dziedzin rozwoju województwa, jak i ustaleń ogólnych w ujęciu sektorowym. Ich uwzględnienie w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego surowy zwikszeniu jej spójności ze strategiami narodowymi, stwarzając tym samym szansę wsparcia wojewódzkich przedsięwzięć strategicznych środkami zewnętrznymi. Najbardziej istotne okoliczności zewnętrzne mogące wpłynąć na rozwój województwa pomorskiego zawarte są w Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2007–2013, opartej przede wszystkim na Narodowym Planie Rozwoju na lata 2007–2013 i Długofalowej Strategii Rozwoju Regionalnego.

IV. Województwo pomorskie w roku 2005

1. Synteza diagnozy

Położenie i podstawowe cechy przestrzeni regionu

Województwo pomorskie położone jest w północnej, nadbaltyckiej części Polski, zajmując obszar 18 293 km²

W skład województwa wchodzi 16 powiatów i 4 miasta na prawach powiatu oraz 123 gminy: 25 miejskich, 17 miejsko-wiejskich i 81 wiejskich.

Do podstawowych **cech przestrzeni** województwa należą:

- nadmorskie położenie z najdłuższym (ponad 60%) odcinkiem polskiej linii brzegowej, ujściem Wisły do Zatoki Gdańskiej;
- duży zróżnicowanie naturalnych warunków rozwoju – położenie nad Bałtykiem, depresje nizinne, najwyższe wzniesienie na Nizinie Równin Europejskich; duża lesistość i wiele jezior; jedne z najlepszych gleb w Dolinie Wisły i bardzo słabe na pojezierzach; oryginalne układy krajobrazowe półwyspy i Pojezierza Pomorskiego, Półwyspu Helskiego, Mierzei Wiślanej; duże kompleksy leśne, w tym Bory Tucholskie;
- silne zróżnicowanie rozmieszczenia ludności – Trójmiasto, zajmując 2,3% powierzchni województwa, skupia prawie 35% mieszkańców województwa, natomiast znacznie w gminach nadmorskich mieszka ponad 40% ludności;
- złoże i wielofunkcyjna aglomeracja nadmorska o funkcjach metropolitalnych – jeden z głównych ośrodków rozwijającego się układu metropolitalnego miast południowego Bałtyku, rozciągający się na długości 60 km, koncentrujący działalność produkcyjną bezpośrednio i pośrednio związane z morzem, transport morski oraz wyspecjalizowane usługi związane z turystyką i rybołówstwem, a także usługi ponadregionalne (nauka, edukacja, kultura, ochrona zdrowia, media);
- prawie 100-tysięczny ośrodek miejski Suwałki o znaczeniu regionalnym, ogniskujący aktywność w północno-zachodniej części województwa;
- dolina Dolnej Wisły z głównym korytarzem infrastruktury technicznej, czynnikiem struktur nadmorskich z innymi ośrodkami krajowymi położonymi nad Wisłą i z południem Europy gęstej sieci miast średniej wielkości;
- nadmorskie pasma rekreacyjno-osadnicze, które dominują w zagospodarowaniu strefy nadmorskiej;
- rozległa strefa pojezierna, stanowi całe zaplecze struktury nadmorskiej, którą charakteryzuje duża lesistość, liczne, w tym duże jeziora, małe zaludnienie, niski stopień przekształceń;
- wielofunkcyjny charakter rozwijanej działalności – znaczący ośrodek akademicki i kulturalny, gospodarka morska, przemysł wydobywczy i przetwórczy, rolnictwo, turystyka i rekreacja, leśnictwo, usługi o znaczeniu ponadregionalnym oraz infrastruktura o znaczeniu ponadregionalnym;
- system obszarów chronionych obejmujący 2 parki narodowe: Sowiński i Bory Tucholskie, 9 parków krajobrazowych, 45 obszarów chronionych NATURA 2000, a także obszary chronionego krajobrazu; obszary te (z wyłączeniem obszarów NATURA 2000) zajmują blisko 1/3 powierzchni województwa;

Infrastruktura transportowa o znaczeniu krajowym i międzynarodowym tworzą:

- infrastruktura o charakterze sieciowym obejmująca sieć dróg krajowych (6, 7, 20, 21, 22, 55), linie kolejowe znaczenia państwowego i drogi wodne różnego rodzaju, w tym Wisła;

wzrosty transportowe: porty morskie w Gdańsku i w Gdyni wraz z terminalami promowymi i kontenerowymi, a także port lotniczy im. Lecha Wałczyńskiego w Gdańsku obsługujący połączenia krajowe i międzynarodowe.

Układ ten został ukształtowany w długim procesie rozwoju i wykazuje obecnie znaczną **trwałość**. Przez obszar województwa przebiegają dwa paneuropejskie korytarze transportowe nr IA (Helsinki-Tallin-Ryga-Kaliningrad-Gdańsk) oraz VI (część Skandynawii z Europy Równin poprzez Trójmiasto, Łódź, Warszawę i Katowice).

Pomorskie na tle innych polskich województw

- 8. miejsce pod względem powierzchni i liczby ludności;
- 4. miejsce pod względem wskaźnika urbanizacji;
- najwyższy w kraju przyrost naturalny i najniższy współczynnik zgonów na 100 tys. mieszkańców;
- dodatnie saldo migracji (jako jeden z czterech polskich regionów);
- 8. co do wielkości ośrodka akademickiego w kraju;
- 2. miejsce pod względem odsetka ludności z wykształceniem wyższym (po mazowieckim);
- 12. pozycja pod względem liczby pracujących na 1000 mieszkańców;

- wysza ni przecinie w kraju stopa bezrobocia;
- 7. miejsce pod wzgldem udziau w tworzeniu PKB, 5. miejsce pod wzgldem PKB *per capita*;
- 4. miejsce w kraju pod wzgldem liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszka ców;
- najwysza w kraju dynamika eksportu;
- 3. miejsce pod wzgldem liczby udzielonych noclegów, druga co do wielko ci baza noclegowa na 1000 mieszka ców;
- 2. miejsce pod wzgldem przecie nego dochodu rozporz dzalnego na mieszka ca (po mazowieckim);
- 1. miejsce pod wzgldem liczby gospodarstw domowych wyposa onych w komputer osobisty;
- 4. miejsce pod wzgldem liczby czy telefonicznych na 1000 mieszka ców;
- 2. miejsce pod wzgldem liczby oddanych do u ytku mieszka (po maopolskim), ale ni sza od redniej krajowej liczba mieszka na 1000 ludno ci;
- 5. miejsce pod wzgldem liczby lekarzy i stomatologów na 1000 mieszka ców;
- 1. miejsce w kraju pod wzgldem liczby przest pstw na 1000 mieszka ców;
- 2. miejsce pod wzgldem liczby zarejestrowanych organizacji pozarz dowych na 10 tys. mieszka ców (po mazowieckim).

Uwarunkowania demograficzne

•

Region charakteryzuje si wysokim odsetkiem ludzi modych.

•

Do 2017 roku b dzie zwi ksza si liczba ludno ci, zwaszca na obszarach wiejskich.

•

Do roku 2020 nast pi znaczny przyrost ludno ci w wieku emerytalnym oraz zdecydowany spadek liczebno ci grupy dzieci i modzie y.

Ludno województwa pomorskiego liczy niemal 2,2 mln mieszka ców. Ponad po ow mieszka ców regionu skupia obszar metropolitalny. Specyficzn cech regionu jest wzgldnie wysoka koncentracja ludno ci w miastach.

rednia wieku mieszka ców jest ni sza od redniej krajowej i unijnej. Województwo jako jedno z nielicznych w Polsce odnotowuje dodatni przyrost naturalny i dodatnie saldo migracji. Do roku 2017 b dzie nast powa regularny przyrost ludno ci. Dotyczy to zwaszca ludno ci wiejskiej. Prognozowany jest natomiast spadek liczby ludno ci miejskiej.

Od kilku lat obserwuje si szybki wzrost liczby ludno ci w wieku produkcyjnym (istotnie oddziauj cy na rynek pracy), a tak e regularny przyrost mieszka ców w wieku emerytalnym. Po 2010 roku liczba ludno ci w wieku produkcyjnym b dzie systematycznie male , przy jednocze nie utrzymuj cym si wzrocie liczby osób w wieku poprodukcyjnym. W konsekwencji nast pi istotne przesuni cie w proporcjach mi dzy liczb osób w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym, co wpynie na zaostrzenie niektórych problemów spoecznych.

Warto ci regionalne: kultura i to samo

• *Dziedzictwo kulturowe województwa stanowi du y i nie do ko ca wykorzystany potencja regionu.*

• *Dost p do dóbr i usug kultury na wsi jest ograniczony.*

Pomorskie wyró nia oryginalna wielokulturowo , stanowi ca mieszank dziedzictwa polskiego (w tym kaszubskiego, kociewskiego i kresowego), hanzeatyckiego, ukrai skiego i innych. Jej materialnym odzwierciedleniem s liczne zabytki i obiekty kulturalne. Brakuje jednak spójnej i konsekwentnie realizowanej promocji wykorzystania dziedzictwa kulturowego dla wzmocnienia wiadomo ci historycznej i to samo ci regionalnej oraz podniesienia atrakcyjno ci osiedle czej, turystycznej i inwestycyjnej regionu.

Trwae miejsce w warto ciach kulturowych regionu zajmuj kaszubska oraz kociewska kultura i tradycja. Spoeczno ci te s wewn trznie zintegrowane i dobrze zorganizowane. Szczególnie intensywnie rozpowszechniane s kaszubskie warto ci etniczne poprzez edukacj regionaln oraz nauk j zyka kaszubskiego – jedyne go j zyka regionalnego w Polsce.

Dziedzictwo historii najnowszej, zwaszca zainicjowane przez „Solidarno ” w Gda sku przemiany polityczne, otworzyy spoeczno ci pomorskiej now drog realizacji demokracji, wolno ci i samorz dno ci, jako trwaych warto ci spoeczne stwa obywatelskiego.

Aktywno spoeczne stwa wyró nia region pozytywnie na tle caego kraju. W województwie pomorskim zarejestrowanych jest ponad 3,5 tys. organizacji pozarz dowych, jednak kondycja finansowa wi kszo ci z nich jest saba.

W ostatnich latach w sferze kultury daje si zauwa y systematyczny kryzys finansowo-instytucjonalny. Jednym z jego objawów s ubytki w sieci instytucji kultury, dodatkowo sprz one z malejcymi wydatkami na dziaalno tych instytucji. Problem stanowi tak e dysproporcje w dost pie do dóbr i usug kultury mi dzy mieszka cami miast i obszarów wiejskich.

Edukacja

- *Od kilkunastu lat obserwowany jest stały wzrost liczby osób z wykształceniem średnim i wyższym.*
- *Znaczny odsetek absolwentów szkół ponadpodstawowych wśród bezrobotnych wskazuje na potrzebę weryfikacji kierunków kształcenia.*

Wykształcenie ludności jest atutem województwa pomorskiego. Wyższy od średniego w kraju jest zarówno odsetek osób z wykształceniem wyższym, jak i ze średnim. Mimo że struktura wykształcenia na tle kraju wygląda korzystnie, to wciąż wykształcenie podstawowym lub zawodowym legitymuje się ponad połowa mieszkańców. Niskie jest zwłaszcza wykształcenie mieszkańców wsi, co stanowi istotny problem oraz barierę przemian na obszarach wiejskich.

System edukacyjny województwa charakteryzuje dobrze rozwinięta sieć szkół średnich, z placówkami zaliczanymi do najlepszych w kraju. Kształcenie na poziomie wyższym skupia się głównie w Trójmieście. Drugim co do wielkości ośrodkiem akademickim jest SUPSK. Obecność kilku uznanych w kraju uczelni sprawia, że ranga ośrodka akademickiego jest wysoka.

W ostatnich latach w związku z rosnącym zapotrzebowaniem w większych miastach województwa utworzono nowe uczelnie lub uruchomiono filie już istniejących. Poprawiło to dostęp do edukacji na poziomie wyższym, co ma niebagatelne znaczenie zwłaszcza na terenach o wysokim bezrobociu. Swoje ośrodki kształcenia akademickiego mają m.in.: Kwidzyn, Wejherowo, Tczew, Malbork, Pelplin, Skórcz, Czuchów, Chojnice, Starogard Gdański i Ustka. Luka pod tym względem występuje jedynie w rodkowo-zachodniej części województwa.

Pozytywnym czynnikiem w sferze kształcenia wyższego w regionie jest różnorodność kierunków studiów oraz aktywność uczelni w rozszerzaniu oferty edukacyjnej. Liczba miejsc dla studentów jest jednak wciąż zbyt mała, a wzrost liczby uczelni nie zawsze idzie w parze z wysoką jakością kształcenia. Duży udział absolwentów wśród osób bezrobotnych wskazuje na potrzebę dalszej weryfikacji kierunków kształcenia na wszystkich szczeblach kształcenia ponadpodstawowego. Jednocześnie trudna sytuacja na rynku pracy zdynamizowała rozwój usług edukacyjnych dla osób dorosłych.

Rynek pracy

- *Regionalny rynek pracy charakteryzuje niski wskaźnik zatrudnienia i wysoka stopa bezrobocia.*
- *Wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym w latach 1995–2010 wyniesie 150 tysięcy.*
- *Struktura zatrudnienia jest korzystna i zbliżona do struktury w Unii Europejskiej.*
- *Najwięcej miejsc pracy powstaje w branżach usługowych.*

Rynek pracy w województwie pomorskim charakteryzuje się niskim wskaźnikiem zatrudnienia na tle kraju. W ostatnich latach zanotowano spadek tego wskaźnika we wszystkich grupach wiekowych, jednak w największym stopniu wśród osób poniżej 25. roku życia i powyżej 55. roku życia. Sytuację pogarsza niska kreacja miejsc pracy, zwłaszcza na obszarach pozametropolitalnych.

Niskiemu zatrudnieniu towarzyszy bezrobocie wyższe niż średnio w kraju. Przyrost liczby osób pozostających bez pracy w latach 1999–2003 był jednym z najwyższych w kraju, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Występuje znaczne wewnętrzne zróżnicowanie stopy bezrobocia.

W niektórych powiatach od kilku lat stopa bezrobocia stale przekracza 30%. Najwyższe zagrożenie bezrobociem występuje w powiatach charakteryzujących się najniższym stopniem zurbanizowania i uprzemysłowienia, a najwyższym odsetkiem terenów rolnych i leśnych.

Wysoki poziom bezrobocia spowodowany jest współwystępowaniem wielu strukturalnych barier. Należą do nich przede wszystkim: niska mobilność zawodowa mieszkańców (zwłaszcza tych o niskich kwalifikacjach), niski poziom wykształcenia bezrobotnych, wysoki poziom kosztów pracy. Skutkuje to znacznym odsetkiem osób długotrwale bezrobotnych oraz znaczącym udziałem mieszkańców wsi wśród bezrobotnych.

Znaczny przyrost ludności w wieku produkcyjnym, który w latach 1995–2010 wyniesie ponad 150 tys. osób, a także trudności w nadaniu gospodarce pożądaną dynamikę, nie sprzyjają szybkiej poprawie sytuacji na rynku pracy, szczególnie do roku 2010. Istotną rolę w uaktywnianiu osób bezrobotnych, zwłaszcza młodych, mogą odegrać organizacje pozarządowe.

Jako pozytywny czynnik kształtujący rynek pracy w województwie pomorskim można traktować korzystną strukturę zatrudnienia. Na tle kraju jest ona zdecydowanie bardziej zbliżona do struktury w Unii Europejskiej. Znacząco wyższy niż przeciętnie w kraju jest udział liczby pracujących w branżach usługowych, nieznacznie wyższy od średniej krajowej – w przemyśle i zdecydowanie niższy – w rolnictwie. Dodatkowo w sektorze usług wciąż powstaje najwięcej miejsc pracy.

Struktura i przekształcenia gospodarki

- *Stan gospodarki województwa na tle kraju jest zadowalający, jednak wzrost gospodarczy nie prowadzi do niwelowania dysproporcji wewnątrz regionu.*
- *Poziom inwestycji jest relatywnie niski.*
- *W tworzeniu wartości dodanej dominują usługi rynkowe.*
- *Wysoka jest wartość i dynamika eksportu.*

Dystans w poziomie rozwoju województwa pomorskiego względem Unii Europejskiej pozostaje bardzo duży. Średni poziom PKB *per capita* w województwie w 2002 roku wyniósł 45,5% średniej dla UE. Stan gospodarki województwa w świetle krajowych wskaźników makroekonomicznych przedstawia się jednak korzystnie. Zagroźeniem dla obecnej pozycji konkurencyjnej jest zbyt niski poziom inwestycji, zwłaszcza związanych z innowacjami. Relatywnie duży w regionie potencjał innowacyjny wciąż nie jest dostatecznie ukierunkowany na zastosowania gospodarcze. Sprzyja to stosunkowo niskiej aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw, które mają ograniczone możliwości korzystania ze wsparcia rozwiniętego systemu wdrażania innowacji.

Wewnątrz regionu występują znaczne dysproporcje poziomu rozwoju gospodarczego, co w głównej mierze spowodowane jest koncentracją aktywności w zespole miejskim Gdańsk-Gdynia-Sopot. Zróbnicowanie tego od kilku lat pozostaje mniej widoczne na tym samym poziomie, lecz istnieje ryzyko, że w pierwszych latach polskiej obecności w UE mogą się one pogłębić.

W województwie pomorskim następuje większe niż w innych regionach przesunięcie gospodarki w kierunku sektora usług. W gospodarce regionu występują branże tradycyjne (porty, przemysł okrętowy, rafineryjny, elektromaszynowy, rybołówstwo), jak i branże szybkiego rozwoju (teleinformatyka, przemysł chemiczny, usługi finansowo-ubezpieczeniowe). Specyficzny cech najsilniejszych branż przemysłu (stoczniowy, rafineryjny, papierniczy) jest występowanie dużych, ale pojedynczych zakładów.

Pomorskie wyróżnia wysoka aktywność gospodarcza. Na 1000 mieszkańców regionu zarejestrowanych jest ponad 100 firm. Wysoki poziom przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej mieszkańców województwa wiąże się z istnieniem silnego sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Działalność gospodarcza w regionie koncentruje się wokół dużych miast, głównie Trójmiasta, w mniejszym stopniu Sopotu i miast powiatowych, które są lokalnymi centrami gospodarczymi. Pozostałe obszary charakteryzują się nie tylko niską liczbą podmiotów gospodarczych, ale również ich niskim potencjałem ekonomicznym.

W regionie funkcjonują liczne instytucje otoczenia biznesu, odgrywające istotną rolę we wspieraniu rozwoju MŚP. Są one jednak skupione głównie w większych ośrodkach miejskich. Zapewniony jest dostęp do podstawowych usług informacyjnych i doradczych oraz wielu usług szkoleniowych oferowanych w ramach wsparcia publicznego dla przedsiębiorstw. Znacznie gorszy jest dostęp do usług finansowych i specjalistycznego doradztwa w zakresie zagadnień finansowych oraz prawnych, a także usług związanych z wdrażaniem procesów innowacyjnych. Ulokowane w regionie instytucje otoczenia biznesu nie tworzą spójnego systemu wsparcia, co stanowi istotne ograniczenie w zakresie wspierania przedsiębiorczości.

Regionalny eksport oparty jest na dużych przedsiębiorstwach i cechuje go wysoka koncentracja towarowa. Szczególnie duży udział w eksporcie mają rodzki transportu wodnego oraz wyroby przemysłu elektronicznego. Struktura eksportowa regionu ulega jednak zmianom, a korzystną tendencją jest wzrost udziału wyrobów zaawansowanych technologicznie. Wielkość i dynamika generowanego eksportu stawia województwo w krajowej czołówce.

Aktywność inwestorów zagranicznych w regionie w zasadzie odpowiada potencjałowi mierzonemu liczbą ludności. Duża koncentracja kapitału zagranicznego występuje w Trójmieście, choć silnie stroną również ośrodki mniejsze, które w ostatnich latach zdobyły przyciągnięciem inwestycje. Pomorskie nie wykorzystuje jednak w pełni swojego potencjału dla przyciągnięcia kapitału zagranicznego. Wiądczy o tym m.in. relatywnie niskie zaangażowanie inwestorów z krajów skandynawskich. Poprawa warunków inwestowania stanowi wyzwanie dla sfery publicznej i jest niezbędną dla utrzymania konkurencyjnej pozycji województwa.

Turystyka stanowi ważny sektor gospodarki regionalnej, istotny m.in. z punktu widzenia wzrostu zatrudnienia. W województwie są warunki dla rozwoju wszystkich form turystyki (w tym agroturystyki, turystyki morskiej i turystyki uzdrowiskowej). Zagospodarowanie i ruch turystyczny koncentrują się w strefie nadmorskiej, na Pojezierzu i w Trójmieście. Regionalne produkty turystyczne nie są jeszcze dostatecznie wypromowane, a oferta turystyczna – wciąż nie do zróbnicowana, co utrudnia wydłużenie sezonu turystycznego. Bariery stanowią również względnie niski standard przy relatywnie wysokich cenach usług turystycznych.

Gospodarka morska

- *Gospodarka morska odgrywa istotną rolę w gospodarce regionu.*
- *Kondycja wielu firm przemysłów morskich jest niestabilna.*

Specyfik regionu jest rozwinięty sektor przemysłów morskich. W regionie funkcjonuje ponad połowa wszystkich krajowych podmiotów związanych z gospodarką morską. Jednak zatrudnienie w tym sektorze i jego udział w liczbie pracujących ogólnie od kilku lat systematycznie maleje. Zmniejsza się także udział podmiotów gospodarki morskiej w liczbie podmiotów ogólnie w województwie.

Pomorskie generuje większość sprzedaży polskiego przemysłu okrętowego. Cech ostatnich lat jest

dynamiczny rozwój niewielkich stoczni produkujących nowoczesne jednostki pływające (np. jachty). W ostatnich latach wzrósł udział województwa w portowych obrotach adunkowych w kraju. Udział portów Gdańsk i Gdyni w baltickim rynku portowym nie jest jednak na tyle wysoki, na ile wskazywałyby możliwości przeładunkowe tych portów oraz potencjał gospodarczy Polski.

Czynnikami ograniczającym poprawę konkurencyjności tych portów jest m.in. ich słaba dostępność od strony lądu oraz nie najlepiej rozwinięty rynek usług logistycznych.

Choć kondycja wielu firm przemysłów morskich jest niestabilna, to są jednak one istotnym elementem gospodarki regionu, kreującym eksport o wolumenie trudnym do uzyskania w krótkim czasie przez inne dziedziny gospodarki. Szansą dla podniesienia efektywności gospodarki morskiej jest tworzenie sprzyjających warunków dla powstania Polskiego Klastra Morskiego.

Rolnictwo i leśnictwo

• *Rozwój obszarów wiejskich i rolnictwa jest jednym z kluczowych wyzwań w województwie pomorskim.*

• *Walory glebowo-przyrodnicze obszarów wiejskich w porównaniu z dużymi zasobami siły roboczej sprzyjają rozwojowi rolnictwa wysokotowarowego, a także ekologicznego.*

• *Region posiada duże zasoby leśne o szczególnej wartości przyrodniczej, rekreacyjnej i ekologicznej.*

Znaczenie sektora rolnego w pomorskiej gospodarce, mierzone liczbą zatrudnionych, jest mniejsze niż przeciętnie w kraju. Udział rolnictwa w tworzeniu wartości dodanej brutto jest znacznie niższy niż udział zatrudnionych w tym sektorze. Na tle kraju pomorskie rolnictwo charakteryzuje się korzystną strukturą wielkości gospodarstw rolnych, relatywnie wysoką produktywnością ziemi i pracy oraz występowaniem obszarów najlepszych gleb w Polsce (uawy). Na części obszarów wiejskich konieczne jest podjęcie działań w zakresie scalenia i wymiany gruntów.

Przeznaczenie rolnicze województwa stwarza bardzo korzystne warunki dla prowadzenia zarówno rolnictwa wysokotowarowego, jak i ekologicznego. Przemawiają za tym walory przyrodniczo-glebowe, jak też uwarunkowania ekonomiczne i społeczne, w tym znaczna ilość małych i średnich gospodarstw rodzinnych. W regionie nie istnieje zorganizowany rynek produktów ekologicznych, a regionalne produkty żywnościowe nie są dostatecznie wypromowane. Dynamicznie rozwijającym się kierunkiem przedsiębiorczości gospodarstw rolnych jest działalność agroturystyczna. Pod względem ilości gospodarstw agroturystycznych województwo pomorskie należy do wiodących w kraju.

Duże powierzchnie wód śródlądowych stwarzają korzystne warunki do rozwoju rybactwa śródlądowego i hodowli rybackiej. Od drugiej połowy lat 90. maleje rola rybactwa morskiego, m.in. w wyniku redukcji floty rybackiej. Przetwórstwo ryb jest jednak w regionie dobrze rozwinięte, zlokalizowani są tutaj najwięksi krajowi producenci.

Stan ekonomiczny wielu zakładów przemysłu rolno-spożywczego jest niestabilny. Wiskoszoność z nich ma znaczenie lokalne. Region posiada nowoczesne obiekty służące producentom rolnym i rybakom w rozwijaniu bezpośredniego zbytu produktów. Jednym z nich jest wybudowane ze środków publicznych Hurtowe Centrum Rolno-Spożywcze spełniające wymagania Unii Europejskiej w zakresie bezpiecznego obrotu żywności. Powinno ono koncentrować hurtowy handel produktami rolniczymi województwa oraz być miejscem zbytu produktów rolnych pochodzących od grup producenckich. W województwie pomorskim notuje się systematyczny wzrost powierzchni lasów. Gospodarka leśna ma szczególne znaczenie w rozwoju województwa, m.in. z uwagi na potencjał w zakresie tworzenia miejsc pracy na obszarach depresji gospodarczej.

Infrastruktura transportowa

• *Słaba dostępność transportowa opóźnia procesy rozwojowe i obniża konkurencyjność regionu.*

• *System transportu pasażerskiego cechuje się niską jakością przewozów oraz powolnym rozwojem obszarów peryferyjnych województwa z aglomeracji trójmiejskiej, a także powolnym rozwojem wewnątrz aglomeracji.*

Zasadniczym problemem rozwojowym regionu jest niska jakość systemu transportowego. Zachodnie i wschodnie obszary województwa wymagają poprawy dostępności i jakości połączeń transportowych z ośrodkami gospodarczymi województwa, głównie z aglomeracją trójmiejską. Sieć drogowa nie zapewnia dobrego dostępu do portów w Gdańsku i Gdyni. Brak integracji transportu pasażerskiego jest jednym z głównych problemów kształtujących się w metropolii Trójmiasta.

Sieć drogowa w województwie charakteryzuje się brakiem dróg o najwyższej klasie technicznej, przy czym wiskoszoność nie odpowiada standardom wrażliwym dla ich funkcji. Stan techniczny dróg i obiektów inżynierskich na drogach wojewódzkich, powiatowych i gminnych jest zły, a poziom bezpieczeństwa ruchu trudny do zaakceptowania. Następuje szybka dekapitalizacja linii kolejowych i taboru oraz zamykanie kolejnych linii służących pasażerskim przewozom regionalnym. Wydłuża się czas podróży dodatkowo obniża konkurencyjność kolei względem przewozów drogowych.

Rozwija się infrastruktura transportowa Trójmiasta, stanowi cego główny węzeł transportowy regionu. W jego skład wchodzi porty morskie, węzły kolejowy i drogowy oraz międzynarodowy port lotniczy, którego znaczenie wzrasta. W budowie są morskie bazy kontenerowe i terminale promowe. Stwarza to szansę na powstanie ponadregionalnych centrów logistyczno-dystrybucyjnych.

Infrastruktura techniczna

- *Mimo dużego udziału wsi występują znaczne dysproporcje w dostępie do infrastruktury technicznej.*
- *Stan bezpieczeństwa energetycznego regionu jest niezadowolający.*
- *Województwo posiada duże zasoby energii odnawialnej.*
- *Na części obszarów występują silne zagrożenia powodziowe.*

Mimo znacznego postępu w ostatnich latach, w województwie pomorskim wciąż występują wysokie dysproporcje w dostępie do infrastruktury technicznej pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi. Dotyczy to zwłaszcza dostępu do urządzeń kanalizacyjnych i gazu ziemnego. Dysproporcje w tym zakresie obniżają atrakcyjność gospodarczą i osiedleczą obszarów wiejskich oraz niekorzystnie wpływają na stan środowiska przyrodniczego.

W gospodarce energetycznej główny problem stanowi niezadowolający stan rozdzielczych sieci średniego i niskiego napięcia, a także urządzeń do jego transformacji na terenach wiejskich, wysoka awaryjność linii kablowych, niski wskaźnik dostępu mieszkańców do gazu ziemnego, a także wysoki udział w niskiej sprawności, wykorzystujących w górnym do produkcji energii cieplnej. Stan bezpieczeństwa energetycznego regionu jest niezadowolający z uwagi na wysoki stopień uzależnienia od systemu krajowego – w rejonach zlokalizowanych na terenie województwa pomorskiego produkuje się około 60% całkowitego zapotrzebowania na energię. Szansa na poprawę bezpieczeństwa energetycznego jest lepsze wykorzystanie odnawialnych rezerw energii, których potencjał w regionie jest wysoki, zwłaszcza w zakresie biomasy i wiatru. Dotychczas ich udział w bilansie energetycznym województwa jest jednak niewielki.

W gospodarce odpadami zdecydowanie dominuje ekstensywny sposób unieszkodliwiania, polegający na składowaniu na wysypiskach. Wiskazowanie składowisk wymaga znacznego dofinansowania dla dostosowania do obowiązujących wymagań prawnych lub zamknięcia i rekultywacji.

W części województwa obejmującej u ujścia Wilany, Doliny Dolnej Wisy, fragmenty strefy nadmorskiej i zlewni rzek Przymorza, występują silne zagrożenia powodziowe. Podjęte w ostatnich latach prace modernizujące infrastrukturę ochrony przed powodzią nie poprawiły w znaczący sposób stanu bezpieczeństwa w tym zakresie. Aktualny jest także stan zagrożenia strefy nadmorskiej działaniem i zmianami poziomu morza.

Infrastruktura teleinformatyczna

- *Dynamicznie rośnie liczba gospodarstw domowych wyposażonych w telefon i komputer.*
- *Infrastruktura wiatrowodowa regionalnej sieci szkieletowej nie jest w pełni wykorzystana oraz wymaga dalszej rozbudowy.*
- *Szerokopasmowy dostęp do Internetu jest ograniczony - szczególnie na obszarach wiejskich, a jego koszt wysoki.*

Od 2000 roku liczba gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty w województwie wzrosła ponad dwukrotnie. Zarówno pod względem stopnia komputeryzacji, jak i dostępu do Internetu sytuacja w regionie przedstawia się lepiej niż przeciętnie w kraju. Jednak w porównaniu z krajami wysoko rozwiniętymi poziom rozwoju infrastruktury informatycznej jest niski. Może to stać się w przyszłości istotną barierą w rozwoju społeczno-gospodarczym.

Pomorskie dysponuje zadowolającym po czynem sieci szkieletowej województwa z systemami sieci krajowych i międzynarodowych, jednak ze względu na rosnące ilości przesyłanych danych konieczna jest jej dalsza rozbudowa. Stosunkowo niskie jest pokrycie obszaru województwa sieci wiatrowodów zapewniającymi wysoką przepustowość transmisji danych. Jednocześnie konieczne jest lepsze wykorzystanie potencjału już istniejącej infrastruktury wiatrowodowej.

W ostatnich latach nastąpił szybki wzrost liczby użytkowników Internetu, jednak w regionie występują poważne ograniczenia w szerokopasmowym dostępie do sieci – na wielu obszarach nie jest on technicznie możliwy. Sytuację dodatkowo pogarsza wysoki koszt usług, jeden z najwyższych w Europie. W najtrudniejszej sytuacji są mieszkańcy terenów wiejskich, gdzie jednostkowy koszt budowy infrastruktury jest bardzo wysoki. Pozytywnym faktem jest dostęp do Internetu we wszystkich jednostkach administracji publicznej w województwie.

W dziedzinie telefonii stacjonarnej i komórkowej sytuacja jest znacząco lepsza, mimo iż poziom nasycenia pozostaje poniżej średniej europejskiej. W ostatnich latach liczba abonentów telefonicznych w regionie ulega podwojeniu. Brak dostępu do telefonii stacjonarnej dotyczy tylko nielicznych obszarów wiejskich. Stopień telefonizacji miast jest dwukrotnie wyższy niż na wsi. Jednym z większych mankamentów w rozwoju telekomunikacji jest istnienie kilku stref numerycznych w obrębie województwa, a nawet niektórych powiatów. Zasięg usług telefonii komórkowej obejmuje całe województwo.

Stan i przekształcenia środowiska przyrodniczego

- *Walory środowiska regionu stanowią jego ważną potencjalną wartość rozwojową.*
- *Zwiększa się presja inwestycyjna na przyrodnicze obszary prawnie chronione.*

Pomorskie należy do najbardziej zrodnicowanych przyrodniczo i krajobrazowo regionów Polski.

W jego granicach występują wszystkie określone prawem formy ochrony przyrody, w tym zaliczane do sieci NATURA 2000 obszary specjalnej ochrony ptaków i specjalne obszary ochrony siedlisk. Z wyjątkiem dwóch parków narodowych rezerw ochronny pozostałych obszarów chronionych, przystaje presji na ich użytkowanie, nie gwarantuje zachowania ich walorów. Obszary chronionego krajobrazu są spójne przestrzennie tylko w centralnej części województwa.

Stan środowiska województwa w ostatnim dziesięcioleciu uległ zdecydowanej poprawie. Znacząco poprawił się stan czystości wód przybrzeżnych, który jest wystarczający dla potrzeb rekreacyjnego wykorzystania. Stan czystości wód śródlądowych poprawia się w wolniejszym tempie. Czynniki powierzchniowych wód śródlądowych wraz z Zalewem Wiłanym wykazuje nadal niezadowalający stan czystości pod względem sanitarnym i fizykochemicznym. W wolnym tempie wzrastają mimo to czynniki retencji. Stan czystości powietrza utrzymuje się poniżej maksymalnych dopuszczalnych wartości zanieczyszczeń. Są jednak miejsca, gdzie dla niektórych zanieczyszczeń stan rednioroczne pozostają na niezmiennym poziomie lub wzrastają. Dotyczy to głównie zanieczyszczenia i haasu związanych bezpośrednio z transportem samochodowym. Istotny wpływ na poprawę stanu czystości powietrza atmosferycznego ma zmniejszenie liczby lokalnych kotłowni oraz dostosowanie wielu kotłowni w głównych do paliw ekologicznych. Bariery dla bardziej dynamicznego rozwoju ekologicznych form ogrzewania, zwłaszcza na obszarach o dużych wartościach przyrodniczych, są wysokie koszty zamiany ogrzewania tradycyjnego na ekologiczne.

Warunki życia mieszkańców

- *Związka się zró nicowanie dochodów mieszkańców regionu.*
- *Najwyższy w kraju wskaźnik przestępczości negatywnie wpływa na wizerunek regionu.*
- *Nieznanne są przyczyny podwyższonej zachorowalności na choroby nowotworowe.*

Warunki życia mieszkańców regionu są zróżnicowane i zależne od predyspozycji rozwojowych poszczególnych subregionów. Procesy transformacji podniosły redni standard życia, jednak ten pozytywny wpływ nie rozłożył się równomiernie. Województwo cechuje z jednej strony wysoki rednio w kraju dochód rozporządzalny gospodarstw domowych, z drugiej zaś – wskaźnik objętych pomocą społeczną także jest wysoki redni przeciwnie w kraju. Postępująco zró nicowanie dochodów w gospodarstwach domowych oraz wysokie bezrobocie sprzyja rozwojowi patologii społecznych i poszerzaniu się zjawiska przestępczości, w tym przestępczości zorganizowanej. Najwyższy w kraju wskaźnik przestępczości może osabiać atrakcyjność osiedlenia i wpływy z turystyki oraz negatywnie wpływa na zachowanie inwestorów zagranicznych.

Problem dla mieszkańców regionu stanowi niewystarczająca dostępność mieszkania. Szczególnie trudna jest sytuacja rodzin gorzej sytuowanych, których nie sta na zakup mieszkania czy też wynajem lokali na warunkach wolnorynkowych. Brak dostępnych cenowo mieszkań ogranicza mobilność społeczeństwa. Dodatkowo występuje zjawisko dekapitalizacji istniejących zasobów mieszkaniowych. Kryzys mieszkaniowy dotyka w pierwszym rzędzie duże miasta.

Pomorskie charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem liczby lekarzy na 10 tys. mieszkańców.

W regionie, z nie w pełni rozpoznanych dotychczas przyczyn, odnotowuje się podwyższone wskaźniki zachorowalności i umieralności na choroby nowotworowe i choroby układu sercowo-naczyniowego. Dostęp do ochrony zdrowia poprawia się, choć nadal istnieją duże problemy z zapewnieniem wyspecjalizowanych usług medycznych w niektórych częściach regionu. Infrastruktura ochrony zdrowia wymaga w wielu przypadkach modernizacji, a także wymiany przestarzałej i niesprawnej aparatury medycznej i sprzętu do diagnostyki i terapii.

W związku ze starzeniem się społeczeństwa wzrasta będzie potrzeba przeprofilowania niektórych oddziałów i szpitali, np. na ośrodki opieki długoterminowej, a także organizowania oddziałów dziennych.

Zró nicowanie przestrzeni województwa pomorskiego – obszary problemowe

- *Region cechuje się wysokim zróżnicowaniem przestrzennym cech i predyspozycji rozwojowych.*
- *Dysproporcje rozwojowe między obszarem metropolitalnym a obszarami pozametropolitalnymi stanowią zagrożenie dla spójności terytorialnej regionu.*
- *Słabo rozwinięta infrastruktura wsi i małych miast stanowi jedną z barier rozwoju tych obszarów.*

W tym obszarze regionu, ze względu na jego znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego i podnoszenia konkurencyjności całego województwa, jest obszar metropolitalny. Jego największe problemy to:

- niedostateczny stopień harmonizacji rozwoju, w tym brak zintegrowanego systemu transportu zbiorowego oraz koordynacji planowania przestrzennego,
- słaba dostępność do portów od strony lądu i nie w pełni wykorzystany potencjał portu lotniczego,
- słabe zaplecze infrastrukturalne dla organizacji wielkich wydarzeń kulturalnych i sportowych, mimo obecności w nich ponadregionalnych instytucji kultury,
- wzmocniony proces suburbanizacji oraz mała skuteczność działań racjonalizujących.

Od roku 2003 działa Rada Metropolitalna Zatoki Gdańskiej, której celem jest wzmocnienie koordynacji działań i współpracy w takich obszarach problemowych, jak: transport, inwestycje, marketing i promocja oraz pozyskiwanie funduszy unijnych.

Obszary pozametropolitalne w województwie pomorskim rozwijają się znacznie wolniej niż ośrodek metropolitalny. Wąski rolę w rozwoju terenów znajdujących się poza obszarem metropolitalnym odgrywają centra subregionalne, stanowiące potencjalne bieguny wzrostu gospodarczego i rozwoju społecznego. Ośrodkami koncentracji potencjału gospodarczego i społecznego w regionie są: Chojnice z Czuchowem, Kwidzyn, Lębork, Malbork, Starogard Gdański, Tczew oraz Supsk – miasto o znacznie wyższym potencjale niż inne ośrodki miejskie położone poza obszarem metropolitalnym. Wzrost gospodarczy i społeczny pomiędzy tymi ośrodkami, uwarunkowane głównie powiązaniem infrastrukturalnymi oraz koordynacją polityki przestrzennej, wymagają zacieśnienia. Drugi grupę miast stanowią miasta powiatowe, jak Kościerzyna, Bytów, Sztum, a także miasta nadmorskie, jak Ustka czy Ełba, niebędące stolicami powiatów. Mają one istotne znaczenie dla równowagi rozwoju, współdziałając z ośrodkami koncentracji potencjału w obszarze podregionów pozametropolitalnych.

Obszary wiejskie i małe miasta stanowią około 90% powierzchni województwa. Zamieszkuje je niespełna 1/3 populacji regionu. W obrębie obszarów wiejskich występuje dysproporcja rozwojowa wynikająca z różnych uwarunkowań rozwoju, aktywności mieszkańców oraz stanu i jakości lokalnej infrastruktury. Na obszarach tych rośnie przedsiębiorczość, a dysproporcje przestrzenne aktywności gospodarczej maleją. Budownictwo mieszkaniowe rozwija się intensywniej niż w miastach, co związane jest z obserwowaną urbanizacją wsi na obszarach podmiejskich i atrakcyjnych rekreacyjnie. Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna i niska dostępność transportowa znacznej części obszarów wiejskich stanowią jedne z najpoważniejszych barier wielofunkcyjnego rozwoju, przede wszystkim na obszarach pojezierzowskich. Nieodpowiedni stopień rozwoju infrastruktury (w tym infrastruktury społecznej) nie tylko obniża standard życia, lecz wpływa także na obniżenie atrakcyjności inwestycyjnej tych obszarów, które dotknięte są stagnacją gospodarczą, utrwalałym się bezrobociem, patologiami i frustracją społeczną. Istotny obszar problemowy stanowi także uławia Wiłana, charakteryzująca się bogatym rodowiskiem kulturowym i zasobami przyrody oraz występowaniem najlepszych gleb w Polsce. Obszar ten wymaga stosowania skomplikowanych zabiegów agrotechnicznych i zabezpieczeń przed powodzią oraz aktywizacji społeczno-gospodarczej. Wąskimi dla województwa obszarem problemowym to strefy rozwojowe wzdłuż korytarzy transportowych. Jedną z nich jest strefa wzdłuż VI transeuropejskiego korytarza transportowego, która ma duże możliwości wielofunkcyjnego rozwoju opartego na gospodarce rybołówstwa, turystyce w ośrodkach subregionalnych oraz na nowoczesnych gałęziach produkcji i usług.

Specyficzny charakter ma strefa brzegowa, w której sytuacji problemowe wynikają z powiązaniem, wzajemnych relacji przestrzennych morza i lądu oraz konfliktów między różnego rodzaju działalnościami skoncentrowanymi na tych terenach. Czynnym podłożem tych konfliktów jest intensywny rozwój funkcji turystycznych w warunkach ciszej ochrony środowiska przyrodniczego.

Współpraca międzynarodowa

- *Pomorskie jest regionem otwartym i zaangażowanym w rozwój współpracy międzynarodowej.*
- *Pomorska aktywnie w Regionie Morza Bałtyckiego przejawia się wyraźnie m.in. w liczbie bałtyckich organizacji, które mają swoje siedziby w województwie oraz w gęstej sieci regionalnych partnerstw.*

Znaczna grupa instytucji w województwie pomorskim wykazuje dużą aktywność w wielu inicjatywach międzynarodowych. Istnieje dobrze rozwinięta sieć kontaktów, zwłaszcza bałtyckich. Pomorskie aktywnie uczestniczy we współpracy transgranicznej, włączając się w prace Euroregionu Bałtyk. Aktywność pomorskich samorządów terytorialnych i gospodarczych, a także uczelni i organizacji pozarządowych sprawia, że województwo jest jednym z najaktywniejszych polskich regionów w międzynarodowych projektach współpracy w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III, zwłaszcza w programie dla Regionu Morza Bałtyckiego. Dzięki temu programowi możliwe było m.in. rozpoczęcie budowy sieci współpracy polskich województw nadmorskich z regionami estońskimi, litewskimi, otewskimi, niemieckimi i Obwodem Kaliningradzkim w ramach tzw. Strefy Rozwojowej Południowego Bałtyku.

Obecnie województwa pomorskiego na arenie międzynarodowej i międzyregionalnej jest coraz wiksza, co potwierdza wysoka i dosyć stabilna liczba zagranicznych wydarzeń promocyjnych ukierunkowanych na tworzenie coraz lepszego wizerunku regionu poza jego granicami. Korzystne dla interesów regionu jest istnienie Biura Regionalnego Województwa Pomorskiego w Brukseli. Realizując uchwałę Sejmiku o priorytetach współpracy zagranicznej, podpisano porozumienia (umowy) partnerskie m.in. z: Krajami Zwięzkowymi Szlezwik-Holsztyn i Meklemburgia-Pomorze Przednie, Okręgiem Rodkowa Frankonia, Regionem Limousin, Województwami: Kalmar, Kronoberg

oraz Blekinge, Storstroms Amtskommune, Obwodem Kaliningradzkim, Obwodem Odeskim, Rejonem Wile skim. Oczekiwane jest tak e podpisanie umowy partnerskiej z Górn Normandi . Naley spodziewa si , e umowy te bd ju w bliskiej przyszosci owocowa coraz konkretniejszymi i coraz korzystniejszymi przedsiwzi ciami. Kluczowym wyzwaniem jest przekszta canie aktywnych kontaktów mi dzynarodowych w sferze administracji publicznej we wzmo one kontakty w sferze gospodarczej, kulturalnej i kontaktów m odzie owych.

2. Analiza SWOT

Potencja województwa

MOCNE STRONY

SABE STRONY

Konkurencyjno

wielofunkcyjny charakter gospodarki
dominuj ca i rosn ca rola usug rynkowych
korzystna struktura zatrudnienia
du y potencja naukowo-badawczy oraz wysokie kwalifikacje zasobów pracy
wysoki poziom i dynamika eksportu
rozwini ty sektor przemysłów morskich
du a aktywno gospodarcza, silny sektor M P
wiele aktywnych instytucji otoczenia biznesu
szeroka oferta edukacyjna na poziomie uniwersyteckim
du y potencja generuj cy ruch turystyczny
korzystne warunki rozwoju rolnictwa wysokotowarowego i ekologicznego
aktywny udzia regionu w organizacjach i programach mi dzynarodowych
kszta tuj ca si metropolia Trójmiasta jako jedno z centrów gospodarczych Polski i Regionu Morza Ba tyckiego
niskie wska niki zatrudnienia
niski poziom inwestycji, zw aszcza w dzia lno badawczo-rozwojow , saba kultura innowacyjna
niedostateczne powi zania nauki z gospodark
nie w pe ni wykorzystany potencja regionu dla przyci gania kapita u zagranicznego
ograniczenia atrakcyjno ci inwestycyjnej i osiedle czej obszarów wiejskich
nie w pe ni wykorzystany potencja portów Gda ska i Gdyni, sabo rozwini ty rynek usug logistycznych
utrzymuj ca si wysoka koncentracja towarowa eksportu
brak spójnego systemu wspierania przedsi biorczo ci
nie do zró nicowana oferta turystyczna
niedostatecznie wypromowane regionalne produkty turystyczne i ywno ciowe
saby marketing regionalny

Spójno

wysoki stopie urbanizacji
relatywnie moda struktura wiekowa spoecze stwa oraz niski wska nik umieralno ci spoecze stwa
wysoki przyrost naturalny, staj napyw migracyjny
wzgl dnie wysoka mobilno przestrzenna ludno ci
ró norodno kulturowa regionu oraz silne poczucie to samo ci spoeczno ci lokalnych
wysoki odsetek mieszka ców z wykszta ceniem wy szym
dobrze rozwini ta sie szkó rednich
wysoka przedsi biorczo i aktywno spoecze stwa
du a liczba organizacji pozarz dowych
wysokie bezrobocie, zw aszcza na obszarach wiejskich
dysproporcje rozwoju spoeczno-ekonomicznego w uk adzie przestrzennym
niski poziom wykszta cenia mieszka ców wsi
nie w pe ni dostosowana do potrzeb rynku pracy oferta

edukacyjna oraz zró nicowanie jako ci kształcenia
niedoinwestowanie i zły stan infrastruktury społecznej
dekapitalizacja istniejących zasobów mieszkaniowych
liczne grupy i środowiska zagrożone marginalizacją
wysoki poziom przestępczości
wysokie wskaźniki zachorowalności na choroby
nowotworowe i choroby układu sercowo-naczyniowego
słaba kondycja finansowa większości organizacji
pożarodowych

Dostępno

nadmorskie, przygraniczne położenie na skrzyżowaniu
dwóch transeuropejskich korytarzy transportowych,
blisko zewnętrznej granicy Unii Europejskiej
istnienie silnego węzła transportowego, warunki dla
tworzenia centrów logistycznych
duży stopień lesistości terenu oraz powierzchni obszarów
zielonych na terenach miejskich
unikatowość, bogactwo i różnorodność zasobów
przyrodniczych i krajobrazowych
bogate dziedzictwo kulturowe
stała poprawa stanu środowiska
dobre warunki rozwoju energetyki opartej na
odnawialnych źródłach energii (woda, wiatr, biomasa)
niska dostępność transportowa na tle innych regionów
Polski i UE
niedroństwo systemu transportowego i niska
wewnętrzna regionalna spójność transportowa
zawieszanie i likwidacja regionalnych i lokalnych połączeń
kolejowych
zły stan techniczny dróg i obiektów inżynierskich
niedoinwestowanie terenów wiejskich w zakresie
infrastruktury technicznej, teleinformatycznej, społecznej
i ochrony środowiska
niezadowalający stan czystości czystości wód
powierzchniowych
dominacja ekstensywnego sposobu unieszkodliwiania
odpadów
niezadowalający stan bezpieczeństwa powodziowego
niski poziom adaptacji przestrzennej i jakości wielu
elementów środowiska miejskiego
nieharmonijne zagospodarowanie atrakcyjnych
przyrodniczo i turystycznie terenów województwa
niski poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii

Uwarunkowania zewnętrzne

SZANSE

ZAGROŻENIA

Konkurencyjność

ożywienie gospodarki europejskiej i światowej
utrwalenie się globalnej tendencji do budowania
gospodarki opartej na wiedzy i społeczeństwa
informacyjnego
skuteczna realizacja celów Strategii Lizbońskiej w UE
wzrost politycznego i gospodarczego znaczenia Regionu
Morza Bałtyckiego w UE, także w polityce Polski
realokacja produkcji ze starych do nowych krajów UE
wzrost znaczenia współpracy międzyregionalnej, na
poziomie europejskim i krajowym
realizacja proinnowacyjnych programów rozwoju
gospodarki narodowej
efektywne narzędzia wspierania przedsiębiorczości
i innowacji, w tym także wspieranie ze środków UE
rozwój usług promocyjnych na Bałtyku oraz podniesienie
atrakcyjności polskich portów

korzystne efekty procesu metropolizacji w Polsce
realizacja rządowych programów restrukturyzacji
tradycyjnych sektorów gospodarczych
decentralizacja finansów publicznych
peryferyzacja gospodarcza Polski północnej
wolne tempo wzrostu gospodarczego nieprzyczyniające się
do wzrostu zatrudnienia
rosnąca presja konkurencyjna ze strony szybko
rozwijających się państw azjatyckich
niedowartościowanie sfery badawczo-rozwojowej w Polsce
odpływ wysokokwalifikowanej kadry
spadek konkurencyjności gospodarczej Polski w wyniku
niedostatecznego poziomu inwestycji w nowoczesne
technologie informacyjne
utrzymujące się wysokie koszty pracy i kapitału oraz małe
elastyczne reguły zatrudnienia pracowników
słaba dostępność do atrakcyjnych źródeł finansowania
inwestycji dla przedsiębiorstw
wysoki poziom fiskalizmu i skomplikowany system
podatkowy
powolne osiaganie przez administrację publiczną zdolności
instytucjonalnej absorpcji funduszy strukturalnych UE na
poziomie krajowym i regionalnym
prosocjalne ukierunkowanie interwencji strukturalnej
wzmacnianie tendencji do centralizacji państwa
kryzys finansów publicznych w Polsce
negatywny wizerunek Polski za granic

Spójno

wzrost wiadomości w zakresie konieczności pogłębiania
wiedzy i podnoszenia kwalifikacji zawodowych
rozwój rynku instytucji szkoleniowych oraz innych
jednostek wspierających rynek pracy, w tym
współfinansowanych z funduszy z UE
zwiększenie możliwości wzrostu zatrudnienia w związku
z rozszerzeniem UE
dywersyfikacja działalności gospodarczej na obszarach
wiejskich
rozwój społeczeństwa obywatelskiego, w tym wzrost
znaczenia organizacji pozarządowych
rozwój profilaktyki zdrowotnej i jednostek ochrony
zdrowia
nasilanie się zjawiska wykluczenia społecznego
w połączeniu z brakiem właściwych działań prewencyjnych
dynamiczny przyrost ludności w wieku produkcyjnym,
zwłaszcza na obszarach wiejskich, a także utrwalanie
strukturalnego bezrobocia
ograniczenia w dostępie do edukacji z powodów
ekonomicznych i utrzymujące się niski poziom
wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich
ograniczona skuteczność rządowych programów
restrukturyzacyjnych i programów wspierających
restrukturyzacji ochrony zdrowia i opieki społecznej
pogłębiające się tendencje do zwiększania dysproporcji
rozwojowych między obszarami metropolitalnymi a
pozostałymi obszarami

Dostępno

pełne włączenie Polski w transeuropejskie sieci
infrastrukturalne, w tym wdrożenie koncepcji
europejskich autostrad morskich
konsekwentna realizacja sieci autostrad i dróg ruchu
szybkiego w Polsce
inwestycje kolejowe (modernizacje) komplementarne
wobec transportu drogowego

wzrost znaczenia transportu lotniczego w Polsce i Europie
realny wzrost znaczenia wykorzystania energii odnawialnej
w Polsce
opóźnienia w realizacji sieci autostrad i dróg szybkiego
ruchu, peryferyzacja transportowa Polski północnej
trwałe niedoinwestowanie infrastruktury kolejowej
i taboru, wynikające z obniżenia rangi regionalnych
przewozów kolejowych
wzrost natężenia ruchu samochodowego i związane
z tym zanieczyszczenie środowiska i hałas
polityka przestrzenna niespełniająca zasady
równowagi rozwoju
bariery prawne i infrastrukturalne dla rozwoju energetyki
odnawialnej

V. Wizja województwa pomorskiego w roku 2020

Województwo pomorskie 2020 roku to znaczący partner w Regionie Morza Bałtyckiego – region czystego środowiska; wysokiej jakości; rozwoju opartego na wiedzy, umiejętnościach, aktywności i otwartości mieszkańców; silnej i zróżnicowanej gospodarki; partnerskiej współpracy; atrakcyjnej i spójnej przestrzeni, a także kultywowania wielokulturowego dziedzictwa oraz tradycji morskich i solidarnościowych.

Region konkurencyjny

- uczestniczący aktywnie w realizacji Strategii Lizbońskiej;
- stwarzający wszechstronne możliwości rozwoju, zwłaszcza osobom przedsiębiorczym, wykształconym i kreatywnym oraz małym i średnim podmiotom gospodarczym;
- mający sprawny system pobudzania, transferu oraz promocji innowacji i postaw innowacyjnych;
- cechujący się znacznym udziałem produkcji dóbr i usług o wysokiej wartości dodanej, konkurencyjnych na rynkach krajowych i zagranicznych;
- zdolny do pełnego wykorzystania potencjału specyficznych zasobów i branż gospodarczych, m.in. przemysłów morskich;
- dysponujący dobrze zorganizowaną, efektywną i działającą w sposób przejrzysty administracją publiczną, ukierunkowaną na trwały rozwój społeczno-gospodarczy, z wykorzystaniem m.in. partnerstwa publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego;
- włączony do międzynarodowej sieci przepływu informacji, wiedzy i kooperacji naukowej, gospodarczej i kulturalnej; stanowiący atrakcyjne miejsce dla inwestorów, turystów, studentów, naukowców, a także obecnych i potencjalnych mieszkańców;
- mający jednoznacznie pozytywny wizerunek.

Region spójny

- umożliwiający wszechstronny rozwój i ciągłe podnoszenie poziomu wykształcenia i kwalifikacji; kreujący miejsca pracy i pobudzający wzrost zatrudnienia;
- zintegrowany społecznie, otwierający możliwości godnej egzystencji i poprawy sytuacji tych osób, rodzin i społeczności, które z różnymi względów znajdują się w trudnym położeniu życiowym, a także zapewniający wysoki poziom bezpieczeństwa zdrowotnego, socjalnego i publicznego;
- odznaczający się silnymi postawami obywatelskimi i rozwiniętą kulturą życia publicznego, sprzyjający rozwijaniu aktywności społecznej, dialogowi obywatelskiemu, a także realizacji nowych pomysłów i podejmowaniu ryzyka;
- umacniający – zgodnie z zasadą „jedno w rodzinie” – to samo budowane na fundamencie poszanowania bogatej spuścizny historycznej oraz tradycji, dorobku i dziedzictwa Kaszub, Kociewia, Powiśla i Uław oraz innych części regionu, a także tradycji morskiej i solidarnościowej.

Region dostępny

- dobrze powiązany z otoczeniem zewnętrznym poprzez zintegrowany i bezpieczny regionalny system transportowy wspierający mobilność ludzi, a także poprzez wydajny regionalny system teleinformatyczny zapewniający sprawny przepływ informacji i wiedzy;
- zapewniający wysoki standard życia, dobrą jakością środowiska przyrodniczego i kulturowego, a także bezpieczeństwo powodziowe i energetyczne;
- oferujący wyrównany dostęp do wysokiego poziomu świadczeń i usług w sferach: edukacji, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa publicznego, pomocy społecznej, kultury, sportu i rekreacji.

VI. Priorytety, cele strategiczne i kierunki dziaa

Strategia obejmuje 14 celów strategicznych ujętych w ramach 3 priorytetów. Cele strategiczne mają charakter ogólny i określają po dane stany lub procesy. S one doprecyzowane poprzez opis kierunków dziaa . Kształt priorytetów i celów strategicznych został określony na podstawie zapisów Strategii przyjętej w lipcu 2000 roku – na podstawie jej dorobku i oceny dotychczasowej realizacji.

KONKURENCYJNO

SPÓJNO

DOST PNO

1. Lepsze warunki dla

przedsiębiorczości i innowacji

1. Wzrost zatrudnienia

i mobilności zawodowej

1. Efektywny i bezpieczny system

transportowy

2. Wysoki poziom edukacji i nauki

2. Silne, zdrowe i zintegrowane

społeczeństwo

2. Poprawa funkcjonowania

systemów infrastruktury

technicznej i teleinformatycznej

3. Rozwój gospodarki

wykorzystującej specyficzne

zasoby regionalne

3. Rozwój społeczeństwa

obywatelskiego

3. Lepszy dostęp do infrastruktury

społecznej, zwłaszcza na

obszarach strukturalnie słabych

4. Efektywna sfera publiczna

4. Kształtowanie procesów

społecznych i przestrzennych

dla poprawy jakości życia

4. Zachowanie i poprawa stanu

rodowiska przyrodniczego

5. Silna pozycja i powiązania Obszaru

Metropolitalnego Trójmiasta

w układzie ponadregionalnym,

głównie bałtyckim

5. Wzmacnianie

subregionalnych ośrodków

rozwojowych

Priorytet I. KONKURENCYJNO

Oddziaływanie na silną i trwałą pozycję regionu w skali europejskiej poprzez: rozwój

przedsiębiorczości, innowacji i nowych technologii; budowę aktywnego społeczeństwa opartego na

wiedzy; poprawę atrakcyjności osiedlenia, inwestycyjnej i turystycznej.

Cel strategiczny 1

Lepsze warunki dla przedsiębiorczości i innowacji

Opis kierunków dziaa

1) wspieranie rozwoju skoordynowanej sieci instytucji otoczenia biznesu zapewniających dostęp do

kapitału oraz trwałe podnoszenie gotowości inwestycyjnej firm dzięki sprawnemu systemowi

informacji gospodarczej, prawnej i technicznej oraz systemowi kształcenia kadr i doradztwa, w tym

także doradztwa proinnowacyjnego;

2) tworzenie warunków dla rozwoju innowacyjnych M P poprzez wzmacnianie sektora B+R i wzrost

efektywności współpracy sfer nauki i gospodarki, m.in. poprzez budowę sprawnych mechanizmów

transferu innowacji wspartych odpowiednią infrastrukturą umożliwiającą tworzenie i rozwój firm

innowacyjnych;

3) promocja postaw rynkowych, innowacyjnych oraz nastawionych na aktywność międzynarodową

(w tym eksportową) i efektywność wśród przedsiębiorców, przedstawicieli nauki oraz sektora B+R;

4) tworzenie warunków organizacyjnych, administracyjnych, prawnych i finansowych dla

powstawania skupisk współpracujących przedsiębiorstw (grup branżowych i klastrów);

- 5) tworzenie korzystnych warunków dla powstawania i rozwoju przedsiębiorstw generujących wysoką wartość dodaną i zatrudnienie, zwłaszcza usługowych;
- 6) inspirowanie i wspieranie tworzenia struktur, mechanizmów i działań umożliwiających rozwój i upowszechnianie gospodarki elektronicznej oraz społeczeństwa informacyjnego.

Cel strategiczny 2

Wysoki poziom edukacji i nauki

Opis kierunków działań

- 1) podnoszenie poziomu kształcenia w instytucjach edukacyjnych, zwłaszcza na poziomie wyższym;
- 2) zwiększenie różnorodności kierunków kształcenia, wspieranie innowacyjnych form kształcenia (np. e-edukacja) oraz kształcenia ustawicznego;
- 3) wspieranie regionalnych specjalności edukacyjnych i naukowo-badawczych oraz specjalności obejmujących nowe techniki i technologie;
- 4) eksport usług edukacyjnych do innych regionów i za granic;
- 5) wzrost współpracy międzyuczelnianej, a także rozwijanie wspólnych inicjatyw instytucji edukacyjnych oraz naukowych;
- 6) tworzenie atrakcyjnych warunków dla rozwoju kariery naukowej, w tym przyciąganie naukowców spoza regionu;
- 7) wspieranie rozwoju zaplecza informatycznego, usług i aplikacji dla nauki (e-nauka);
- 8) wzrost uczestnictwa regionu w międzynarodowej kooperacji naukowej;
- 9) tworzenie warunków dla efektywnej współpracy środowiska naukowo-akademickiego z administracją publiczną i środowiskiem gospodarczym.

Cel strategiczny 3

Rozwój gospodarki wykorzystującej specyficzne zasoby regionalne

Opis kierunków działań

- 1) wsparcie rentownych bran i przedsiębiorstw o wysokiej zdolności tworzenia miejsc pracy lub charakteryzujących się wysokim zatrudnieniem, a także tworzenie warunków dla rozwoju bieżącej innowacji przemysłu, m.in. na bazie tradycyjnych dla województwa bran;
- 2) tworzenie warunków dla rozwoju przemysłów morskich i bran kooperujących oraz usług logistycznych;
- 3) wspieranie rozwoju oferty specyficznych dla regionu produktów rzemiosła, w szczególności w oparciu o wykorzystanie zasobów naturalnych województwa;
- 4) wykorzystywanie sprzyjających warunków glebowo-przyrodniczych dla rozwoju nowoczesnego rolnictwa, w tym promocja postępu biologicznego i technologicznego, z wyłączeniem produkcji roślin genetycznie modyfikowanych;
- 5) promowanie prośrodowiskowych metod produkcji rolnej i rolnictwa ekologicznego, w szczególności na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych, a także rozwój produkcji rolnej z przeznaczeniem na biopaliwa;
- 6) wykorzystywanie sprzyjających warunków środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarki leśnej, w tym poprawa leśności;
- 7) wspieranie powstania kooperacyjnych producentów rolnych i tworzenia grup producenckich, dalszy rozwój infrastruktury i koncentracja handlu hurtowego artykułami rolno-spożywczymi w wybudowanych ze środków publicznych centrach rolno-spożywczych;
- 8) wspieranie rozwoju rybołówstwa oraz hodowli i przetwórstwa ryb;
- 9) restrukturyzacja obszarów związanych z rybołówstwem, a także wspieranie powstania kooperacyjnych i powstawania grup producenckich w sektorze rybołówstwa i przetwórstwa ryb oraz tworzenie warunków dla koncentracji hurtowego handlu rybami w wybudowanych ze środków publicznych giełdach rybnych;
- 10) kreowanie i wspieranie rozwoju regionalnych i tradycyjnych produktów żywnościowych oraz innych marek regionalnych;
- 11) ochrona dziedzictwa historycznego, kulturowego i przyrodniczego sprzyjającego racjonalnemu wykorzystaniu w rozwoju społeczno-gospodarczym, w tym m.in. wspieranie rozwoju regionalnych przemysłów kultury oraz regionalnych produktów turystycznych;
- 12) budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej i uzdrowiskowej, podnoszenie jakości usług turystycznych, poszerzanie partnerstwa i współpracy w turystyce oraz rozwój zintegrowanego systemu promocji i informacji turystycznej.

Cel strategiczny 4

Efektywna sfera publiczna

Opis kierunków działań

- 1) usprawnianie obsługi mieszkańców regionu i przedsiębiorców, w tym m.in. poprzez efektywne

wykorzystywanie technologii informacyjnych (e-administracja);

2) tworzenie przyjaznych, przejrzystych i bezpiecznych warunków inwestowania

i prowadzenia działalności gospodarczej i społecznej;

3) poprawa atrakcyjności i spójności oferty terenów inwestycyjnych;

4) tworzenie obszarów inwestowania i przyspieszonego rozwoju, szczególnie w strefach oddziaływania najważniejszych korytarzy transportowych;

5) skuteczna i trwała współpraca administracji publicznej różnych szczebli;

6) tworzenie warunków dla wzrostu efektywności kontaktów gospodarczych, społecznych, kulturalnych i politycznych z instytucjami zewnętrznymi w Polsce i zagranicą, zwłaszcza w Regionie Morza Bałtyckiego;

7) kreowanie spójnego wizerunku województwa pomorskiego na podstawie systemu zintegrowanej komunikacji marketingowej.

Cel strategiczny 5

Silna pozycja i powiązania Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta w układzie ponadregionalnym, głównie bałtyckim

Opis kierunków działań

1) w cieniu obszaru metropolitalnego w międzynarodowej współpracy z udziałem innych metropolii europejskich, zwłaszcza bałtyckich;

2) wspieranie rozwoju sieci kooperacji obszaru metropolitalnego z jego otoczeniem regionalnym i krajowym;

3) rozwój potencjału instytucjonalnego i infrastrukturalnego obszaru metropolitalnego w zakresie organizacji wydarzeń targowo-wystawienniczych, kulturalnych, turystycznych i sportowych o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym, głównie bałtyckim;

4) rozbudowa i poszerzenie oferty placówek edukacji, nauki, kultury, ochrony zdrowia, administracji i innych usług wyszereżdu w obszarze metropolitalnym;

5) tworzenie warunków dla rozwoju funkcji metropolitalnych (m.in. połączenia lotnicze i morskie, przedstawicielstwa zagraniczne, międzynarodowe instytucje finansowe, cykliczne wydarzenia naukowe i kulturalne);

6) realizacja wspólnych lub skoordynowanych przedsięwzięć wzmacniających potencjał rozwojowy obszaru metropolitalnego oraz przedsięwzięć zmierzających do ochrony jego systemu ekologicznego.

Priorytet II. SPÓJNO

Oddziaływanie na zmniejszenie różnicowości wewnątrz województwa w poziomie rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego.

Cel strategiczny 1

Wzrost zatrudnienia i mobilności zawodowej

Opis kierunków działań

1) poprawa zakresu i jakości usług rynku pracy w regionie;

2) aktywne formy wspomagania wzrostu zatrudnienia, zwłaszcza na obszarach dotkniętych wysokim, strukturalnym bezrobociem;

3) wspieranie przedsiębiorczości, promowanie pracy na odległość (telepraca) oraz elastycznych form zatrudnienia;

4) tworzenie instytucjonalnych, organizacyjnych i finansowych ram dla rozwoju zatrudnienia w formach pozarynkowych;

5) ułatwienie młodzieży z niezamożnych rodzin zdobywania wysokiej jakości wykształcenia; wspieranie otwartości systemu edukacji; wyrównywanie szans edukacyjnych;

6) upowszechnienie, poprawa jakości i zwiększenie różnorodności kształcenia ustawicznego, w tym inicjowanie i wspieranie programów edukacyjnych dostosowanych do trendów demograficznych i potrzeb rynku pracy;

7) tworzenie warunków dla wydukania aktywności zawodowej oraz powrotów na rynek pracy absolwentów programów terapeutycznych i rehabilitacyjnych.

Cel strategiczny 2

Silne, zdrowe i zintegrowane społeczeństwo

Opis kierunków działań

- 1) budowa partnerstwa regionalnego na rzecz realizacji aktywnej polityki społecznej;
- 2) wspieranie działań na rzecz reintegracji wszystkich grup zagrożonych wykluczeniem;
- 3) ograniczanie patologii społecznych, m.in. poprzez inicjowanie i wspieranie programów profilaktycznych oraz terapeutycznych;
- 4) kompleksowe wspieranie funkcjonowania rodziny, w tym tworzenie rozwiązań umożliwiających pogodzenie pracy zawodowej z wychowywaniem dzieci oraz rozwijanie innych usług społecznych na rzecz rodziny;
- 5) wspieranie różnorodnych form aktywności, m.in. w odniesieniu do osób w wieku poprodukcyjnym i niepełnosprawnych;
- 6) poprawa jakości i dostępnosci usług w zakresie ochrony zdrowia;
- 7) rozwój profilaktyki prozdrowotnej;
- 8) wspieranie przedsięwzięć na rzecz promocji zdrowia i proekologicznemu stylowi życia;
- 9) poprawa bezpieczeństwa publicznego;
- 10) wspieranie efektywnego funkcjonowania zintegrowanego regionalnego systemu ratownictwa.

Cel strategiczny 3

Rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Opis kierunków działań

- 1) aktywizacja, wzmacnianie potencjału i stymulowanie powstawania sieciowych struktur organizacji pozarządowych;
- 2) tworzenie warunków dla rozwoju dialogu społecznego między wszystkimi partnerami zaangażowanymi w rozwój społeczno-gospodarczy regionu;
- 3) umacnianie partnerstwa organizacji pozarządowych i samorządu terytorialnego dla skutecznej realizacji zadań publicznych, a także wspieranie wzrostu zaangażowania obywatelskiego w życiu publicznym;
- 4) promocja postaw obywatelskich i działalności prospołecznej;
- 5) wspieranie działań umożliwiających umacnianie różnorodności i tożsamości regionalnej, utrwalanie dziedzictwa Kaszub, Kociewia, Powiśla i uław oraz innych części regionu,
- 6) pielęgnowanie i rozwój języka kaszubskiego i lokalnych dialektów, a także pielęgnowanie tradycji morskich i historycznych, w tym solidarnościowych;
- 6) wspieranie rozwoju kultury i poprawa dostępnosci mieszkańcom regionu do oferty kulturalnej.

Cel strategiczny 4

Kształtowanie procesów społecznych i przestrzennych dla poprawy jakości życia

Opis kierunków działań

- 1) rewitalizacja obszarów regresu społeczno-gospodarczego, zdegradowanych obszarów miejskich, przemysłowych i powojennych, osiedli popegeerowskich, obszarów cennych kulturowo oraz obszarów zdegradowanych przyrodniczo;
- 2) wspieranie kompleksowej odnowy wsi pomorskiej;
- 3) racjonalizacja procesów suburbanizacji w otoczeniu metropolii i subregionalnych ośrodków rozwojowych;
- 4) wspieranie tworzenia optymalnych warunków zaspokajania potrzeb mieszkaniowych, m.in. dla poprawy mobilności przestrzennej mieszkańców.

Cel strategiczny 5

Wzmacnianie subregionalnych ośrodków rozwojowych

Opis kierunków działań

- 1) wspieranie zmian strukturalnych w subregionalnych ośrodkach rozwoju prowadzących do wzrostu aktywności gospodarczej i zawodowej w obszarach ich oddziaływania;
- 2) tworzenie efektywnej sieci powiązań między subregionalnymi ośrodkami rozwoju, a także między nimi a Trójmiastem;
- 3) wspieranie konkurencyjności gospodarczej subregionalnych ośrodków rozwoju w skali krajowej.

Priorytet III. DOST PNO

Zapewnienie mobilności ludzi, dostępnosci usług oraz sprawnego i bezpiecznego przepływu towarów, informacji, wiedzy i energii dzięki efektywnie funkcjonującej infrastrukturze, z poszanowaniem zasobów i walorów środowiska.

Cel strategiczny 1

Efektywny i bezpieczny system transportowy

Opis kierunków dziaa

1) poprawa dost pno ci transportowej regionu dzi ki modernizacji po cze drogowych i kolejowych w paneuropejskich korytarzach transportowych przechodz cych przez województwo; rozwój pomorskiego w z a lotniczego z penym wykorzystaniem potencjau portu lotniczego w Gda sku i innych lotnisk; promowanie nowego europejskiego korytarza transportowego w pasie nadmorskim, regionalnych korytarzy transportowych

a tak e portów trójmiejskich – jako w z a transportowego w sieci ba tyckich autostrad morskich;

- 2) poprawa jako ci powi za pomi dzy obszarami peryferyjnymi a obszarem metropolitalnym i miastami powiatowymi oraz poprawa dost pno ci transportowej do portów morskich i lotnisk;
- 3) rozwój i integracja systemu transportu pasa erskiego, w tym wprowadzenie efektywnych form zarz dzania transportem regionalnym i stworzenie zintegrowanego systemu transportu zbiorowego w obszarze metropolitalnym;
- 4) rozwój transportu multimodalnego, w tym wspieranie skoordynowanego rozwoju centrów dystrybucyjno-logistycznych o znaczeniu ponadregionalnym, a tak e wspieranie eglugi przybrze nej i ródl dowej oraz modernizacji ma ych portów;
- 5) poprawa bezpiecze stwa transportu w województwie poprzez stworzenie organizacyjnych i finansowych warunków do prowadzenia skutecznych i dugofalowych dziaa w tym zakresie;
- 6) zmniejszanie oddzia ywania transportu samochodowego na rodowisko i ludzi, m.in. poprzez zapewnienie wysokiego udzia u alternatywnych (przyjaznych dla rodowiska) rodków transportu osób i towarów, w tym wspieranie rozwoju regionalnych przewozów kolejowych, ponadlokalnej infrastruktury rowerowej i pieszej.

Cel strategiczny 2

Poprawa funkcjonowania systemów infrastruktury technicznej i teleinformatycznej

Opis kierunków dziaa

- 1) redukcja dysproporcji regionalnych w rozwoju infrastruktury technicznej, zw aszcza w zakresie systemów oczyszczania cieków i dystrybucji gazu;
- 2) racjonalizacja wykorzystania i ochrona istniej cych zasobów wodnych; poprawa jako ci wody pitnej;
- 3) utworzenie zintegrowanego regionalnego systemu gospodarki odpadami komunalnymi opartego na segregacji, recyklingu i innych formach odzysku odpadów;
- 4) minimalizacja oddzia ywania sk adowisk odpadów przemys owych na zdrowie ludzi i rodowisko;
- 5) modernizacja i rozbudowa systemu infrastruktury przeciwpowodziowej, rozwój regionalnego systemu ma ej retencji wodnej, systemu melioracji oraz systemu odbioru i oczyszczania wód opadowych i roztopowych, a tak e ochrona brzegów morskich;
- 6) poprawa stanu infrastruktury energetycznej i usprawnienie systemu zaopatrzenia w energi , zwi kszenie dost pno ci do zró nicowanych no ników energii oraz efektywno ci jej wykorzystania;
- 7) poprawa stanu bezpiecze stwa i pe niejsze wykorzystanie potencjau energetycznego regionu, m.in. poprzez wspieranie wykorzystania odnawialnych róde energii oraz tworzenie lokalnych rynków paliw i energii;
- 8) poprawa sprawno ci funkcjonowania regionalnego rynku us ug telekomunikacyjnych oraz rozwój szkieletowej infrastruktury teleinformatycznej i lokalnej sieci dost powej dla zapewnienia powszechnego, szybkiego i bezpiecznego dost pu do wiedzy, us ug i informacji oferowanych poprzez Internet.

Cel strategiczny 3

Lepszy dost p do infrastruktury spoecznej, zw aszcza na obszarach strukturalnie sabych

Opis kierunków dziaa

- 1) poprawa dost pu do infrastruktury edukacyjnej umo liwiaj ca wzrost jako ci ksztacenia, a tak e obejmuj ca skoordynowany rozwój bazy sportowo-rekreacyjnej;
- 2) budowa, modernizacja i poprawa stanu wyposa enia obiektów ochrony zdrowia i pomocy spoecznej;
- 3) modernizacja wyposa enia i wspieranie dzia alno ci instytucji kultury, w tym tak e tworzenie warunków dla o rodków integracji i aktywizacji spoeczno ci lokalnych;
- 4) wsparcie funkcjonowania i rozwoju zintegrowanych systemów informacyjnych w obszarach: administracji publicznej, edukacji, rynku pracy, kultury, zdrowia, pomocy spoecznej.

Cel strategiczny 4

Zachowanie i poprawa stanu rodowiska przyrodniczego

Opis kierunków dziaa

- 1) zmniejszenie poziomu zanieczyszczenia środowiska oraz negatywnych oddziaływań na środowisko, w tym na wody podziemne i powierzchniowe, a także na powietrze atmosferyczne;
- 2) wzmocnienie zwartości i ciągłości przestrzennej systemu obszarów chronionych województwa; poprawa zwartości przestrzennej lasów; ochrona środowiska morskiego;
- 3) ochrona różnorodności biologicznej, w tym realizacja przedsięwzięć związanych z ustanowieniem obszarów sieci NATURA 2000.

VII. Realizacja Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego

Proces realizacji Strategii został sformułowany poprzez określenie:

- 1) podmiotów zaangażowanych,
- 2) zasad realizacji (misja),
- 3) poziomów realizacji,
- 4) faz, instrumentów i finansowych ram realizacji,
- 5) ponadregionalnych przedsięwzięć rozwojowych,
- 6) zasad funkcjonowania systemu monitorowania i oceny realizacji.

1. Podmioty zaangażowane w realizację Strategii

Strategia obejmuje kierunki działań w kompetencjach wielu instytucji. Za jej realizację odpowiada Samorząd Województwa Pomorskiego, który współpracuje w tym zakresie przede wszystkim z następującymi partnerami: samorządy gmin i powiatów z obszaru województwa, instytucje rządowe, uczelnie wyższe, organizacje pozarządowe, organizacje przedsiębiorców, instytucje otoczenia biznesu, samorząd zawodowy, związki zawodowe, a także inne regiony oraz organizacje i instytucje zagraniczne i międzynarodowe.

Samorząd Województwa Pomorskiego pełni rolę koordynatora i organizatora procesu realizacji Strategii. Ze względu na swoje ustawowe kompetencje, w zróbnowanym stopniu angażuje się on w realizację poszczególnych celów rozwojowych. Wyróżnia się trzy główne poziomy zaangażowania Samorządu Województwa Pomorskiego w realizację Strategii:

- 1) samodzielna realizacja przedsięwzięć rozwojowych,
- 2) realizacja przedsięwzięć rozwojowych we współpracy z partnerami,
- 3) inspirowanie i wspieranie realizacji przedsięwzięć rozwojowych.

Kluczowe dla sukcesu realizacji Strategii będzie wypracowanie i doskonalenie efektywnych, partnerskich metod współpracy pomiędzy podmiotami zaangażowanymi w ten proces. Sie współpracy instytucjonalnej na rzecz realizacji Strategii sprzyja będzie budowie efektywnego mechanizmu dokonywania strategicznych wyborów warunkujących rozwój województwa, przy uwzględnieniu kierunków działań zawartych w Strategii oraz w innych dokumentach strategicznych szczebla lokalnego, regionalnego, krajowego i międzynarodowego. Mechanizm ten powinien funkcjonować na podstawie zasad sformułowanych poniżej w postaci misji.

2. Misja instytucji realizujących Strategię

Misja określa zasady, którymi kierują się instytucje życia publicznego – zwłaszcza organy Samorządu Województwa Pomorskiego – w realizacji Strategii. Są to:

Zasada zrównoważonego rozwoju

Osiągnięcie trwałej poprawy poziomu życia mieszkańców wymaga rozwoju gospodarczego osiedlanego w dłuższym okresie przy zapewnieniu równowagi społecznej, ekologicznej i przestrzennej.

Zasada ukierunkowania na mieszkańców

Władze publiczne we wszystkich swych działaniach winny uwzględniać konieczność tworzenia warunków sprzyjających wysokiej aktywności mieszkańców regionu i ich organizacji.

Zasada budowania i wspierania rynków regionalnych

Władze publiczne powinny skupiać się na interwencji systemowej, dbając o jakość rynków regionalnych oraz kreując i wzmacniając je tam, gdzie jest to uzasadnione. Chodzi tu zwłaszcza o rynki: informacji, wiedzy, energii, kapitału, pracy, transportu, nieruchomości.

Zasada partnerstwa publiczno-prywatnego i partnerstwa publiczno-społecznego

Należy szeroko korzystać z partnerstwa publiczno-prywatnego i publiczno-społecznego, które zwiększają efektywność wydatkowania środków publicznych.

Zasada terytorialnego zróbnowania i równowagi kierunków rozwoju

Niezbędne jest zróbnowanie przestrzenne celów, kierunków działań oraz narzędzi ich realizacji. Treść regionalnej polityki rozwoju musi być dostosowana do lokalnych warunków i ich zmian, a także być efektywno koncentracją z wyrównywaniem dysproporcji.

Zasada koordynacji rozwoju

Konieczne jest zapewnienie spójności i komplementarności celów i kierunków działań zawartych we wszystkich dokumentach strategicznych i programowych na poziomie regionu. Wymagana jest także zgodność pomiędzy tymi dokumentami a ich odpowiednikami na poziomie europejskim, krajowym i lokalnym, czy też na poziomie regionów sąsiednich.

Zasada subsydiarności regionalnej

Samorząd wojewódzki realizuje jedynie te cele i przedsięwzięcia, które nie są dostatecznie dobrze – tzn. efektywnie i zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców – realizowane na poziomie lokalnym.

3. Poziomy realizacji Strategii

Na poziomie regionalnym realizacją Strategii są: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego, wojewódzkie strategie sektorowe, jak też programy wojewódzkie. Sejmik Województwa Pomorskiego przyjmuje następujące główne strategie i programy:

- Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Pomorskiego na lata 2004–2013;
- Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Pomorskiego;
- Program Rozwoju Województwa Pomorskiego na lata 2001–2006;
- Program Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Pomorskiego na lata 2003–2006;
- Program Ochrony środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2003–2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007–2010;
- Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego;
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2004–2006;
- Program Udrażniania Rzek Województwa Pomorskiego;
- Program Małej Retencji Województwa Pomorskiego do roku 2015.

Na poziomie regionalnym funkcjonują także inne dokumenty wieloletnie o wysokiej randze, które nie zostały

uchwalone przez Sejmik Województwa, np. Wojewódzki Program Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego *Gambit Pomorski*, przyjęty w 2004 roku przez Pomorski Rad Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego. Dokumenty te są zróbnowane pod względem zakresu czasowego, a także ubogie, jeżeli chodzi o realne finansowe mechanizmy realizacji. W procesie realizacji Strategii powstan kolejne tego typu dokumenty, stanowi one kontynuację obecnie obowiązujących lub też odnoszące się do innych dziedzin rozwoju regionu. Kluczowymi wyzwaniami będą:

- uzyskanie spójności między Strategią Rozwoju Województwa Pomorskiego a tymi dokumentami;
- zapewnienie realnych środków i procedur ich finansowania, względnie ich powiązanie programowanych działań z rodzajami finansowania, przede wszystkim zewnętrznymi.

Należy podkreślić, że dla skutecznej realizacji Strategii niezbędne jest przyjęcie regionalnych polityk (strategii) sektorowych, przede wszystkim w następujących obszarach problemowych: **1)** system transportowy, **2)** energetyka, ze szczególnym uwzględnieniem środków odnawialnych, **3)** integracja społeczna.

Skuteczna realizacja Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego jest możliwa w dużej mierze dzięki wyznaczonym na poziomie krajowym lub Unii Europejskiej generalnym kierunkom rozwojowym, zawartym w różnego typu średnio- i długoterminowych strategiach.

Na poziomie krajowym istnieje wiele dokumentów planistycznych, których ustalenia będą miały wpływ na warunki realizacji priorytetów i celów strategicznych województwa. Najważniejszymi z nich, zwłaszcza w perspektywie po 2006 roku, będą:

1. Narodowy Plan Rozwoju i Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007–2013;
2. Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego na lata 2007–2013;
3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju.

Ponadto opracowywanych jest wiele strategii i programów dotyczących poszczególnych sektorów, m.in. obszarów wiejskich, transportu, ochrony środowiska, zasobów ludzkich, integracji społecznej, turystyki, nauki i innowacji oraz konkurencyjności gospodarki. Dokumenty te zawierają również rekomendacje i ustalenia dotyczące wielu aspektów rozwoju województwa.

Natomiast na poziomie Unii Europejskiej najważniejszym programem rozwoju społeczno-gospodarczego jest Strategia Lizbońska, w której szczególnego znaczenia nabierają działania skoncentrowane na wzroście gospodarczym i tworzeniu nowych miejsc pracy. Aby zwiększyć skuteczność realizacji Strategii Lizbońskiej, na poziomie każdego kraju członkowskiego ma powstać *Narodowy Program Reform (na rzecz wzrostu i zatrudnienia)*. Konsekwentna realizacja takiego programu w Polsce może być dodatkowym pozytywnym bodźcem dla sprawniejszego osiągnięcia celów Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego.

Istotnymi narzędziami przyczyniającymi się również do realizacji Strategii są strategie i programy realizowane na poziomie lokalnym przez pomorskie jednostki samorządu terytorialnego, a także przez inne podmioty prowadzące działalność o charakterze publicznym, które są zlokalizowane, względnie prowadzą swoją działalność w województwie pomorskim. Dla zwiększenia skuteczności realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego wskazane jest, aby partnerzy regionalni uwzględniali główne kierunki rozwoju województwa w swoich dokumentach strategicznych na poziomie lokalnym.

4. Fazy, instrumenty i finansowe ramy realizacji Strategii

Fazy realizacji Strategii

Proces realizacji Strategii podzielono na fazy zgodne z okresami programowania Unii Europejskiej:

- 1) **faza akcesyjna** (lata 2005–2006), w trakcie której przeprowadzonych zostanie wiele przedsięwzięć

dotyczących modernizacji i rozbudowy infrastruktury, wspierania przedsiębiorczości i rozwoju kapitału ludzkiego;

2) **faza spójności** (lata 2007–2013), w trakcie której nastąpi znaczące przybliżenie regionu do średniego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego UE poprzez realizację różnych, różnorodnych i skoordynowanych przedsięwzięć ukierunkowanych m.in. na innowacje, edukację i kwalifikacje, wspieranie funkcjonowania firm i infrastruktury;

3) **faza konkurencyjności** (lata 2014–2020), w trakcie której region będzie dyskontował swój potencjał rozwojowy wypracowany w poprzedniej fazie, realizując przedsięwzięcia przyczyniające się do poprawy jego pozycji konkurencyjnej wobec najbardziej rozwiniętych regionów UE oraz pełniejszej realizacji zasady rozwoju zrównoważonego.

Istotnymi podokresami realizacji Strategii będą kolejne kadencje władz samorządowych. Realizacja Strategii wymaga zapewnienia ciągłości realizacji priorytetów i celów strategicznych.

Najważniejsze instrumenty realizacji Strategii

Realizacja Strategii odbywa się przede wszystkim na podstawie programów wojewódzkich i programów operacyjnych (sektorowych, regionalnych i międzynarodowych), zawierających alokacje środków finansowych na poszczególne priorytety i działania rozwojowe. Istotną rolę w realizacji Strategii może odegrać także kontrakt wojewódzki.

Faza realizacji 2004–2006

Wymienione instrumenty mają swoje główne źródła finansowania w:

- Funduszach Strukturalnych, Funduszu Spójności i innych funduszach UE,
- środkach międzynarodowych instytucji finansowych (np. Bank światowy),
- środkach innych państw,
- środkach i mechanizmach krajowych (np. wkład finansowy budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego; prefinansowanie z budżetu państwa, porczenia i gwarancje Skarbu Państwa; Fundusz Porozumienia Unijnych, Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych).

Faza realizacji 2007–2013

W okresie 2007–2013 nie należy spodziewać się istotnych zmian w zakresie różnorodności źródeł finansowania realizacji Strategii. Wszystkie polskie województwa, w tym pomorskie, zostaną objęte Celem 1 nowej polityki spójności UE „Konwergencja”. Jest on adresowany do regionów najuboższych, dla których dostępne będą wszystkie planowane fundusze strukturalne, tzn. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego oraz Europejski Fundusz Społeczny. Poza tym Polska zostanie objęta również Funduszem Spójności.

Obok polityki spójności Polska będzie także beneficjentem Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybackiej UE, które będą wyposażone w odpowiednie instrumenty finansowe, tzn.

Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejski Fundusz Rybacki.

Kluczowym instrumentem umożliwiający realizację Strategii w tym okresie będzie regionalny program operacyjny przygotowany i realizowany przez Samorząd Województwa Pomorskiego, wsparty środkami strukturalnymi UE. Innymi istotnymi instrumentami realizacji Strategii będą programy operacyjne realizowane w ramach Celu 3 nowej polityki spójności UE „Europejska współpraca terytorialna”. Będzie one miały dla województwa pomorskiego wymiar przygraniczny, a także ponadnarodowy, skupiając się zwłaszcza w Regionie Morza Bałtyckiego.

Faza realizacji 2014–2020

Doprecyzowanie instrumentów realizacji Strategii i źródeł ich finansowania w tym okresie zostanie dokonane w trakcie fazy realizacji obejmującej lata 2007-2013.

Finansowe ramy realizacji Strategii w latach 2007-2013

Źródła finansowe pochodzące z Unii Europejskiej będą w horyzoncie co najmniej najbliższych 10 lat w dużej mierze wpływały na tempo i kierunek zmian strukturalnych w województwie pomorskim. Istotne znaczenie dla pełnego wykorzystania tych środków będzie miała potencjał absorpcyjny regionu, rozumiany jako zdolność do:

- uzupełnienia środków europejskich środkami własnymi podmiotów z województwa pomorskiego,
 - przygotowania i realizowania programów operacyjnych i projektów w standardach europejskich.
- Na podstawie przeprowadzonych badań i analiz wstępnie oszacowano wielkość środków kierowanych na działania rozwojowe w województwie pomorskim w latach 2007-2013. Szacunek ten uwzględnia:
- potencjał inwestycyjny jednostek samorządu terytorialnego w wysokości około **11,1** mld zł;
 - środki strukturalne pochodzące z Unii Europejskiej, w dwóch skrajnych wariantach:
a) **5,57** mld zł; b) **6,83** mld zł;

- środki prywatne przeznaczone na współfinansowanie przedsięwzięć, w wysokości około **0,1** mld zł.

Powyższe szacunki uwzględniają różne możliwości limity środków strukturalnych UE dla Polski, a także różne możliwości podziału tych środków na województwa. Szacunki te są ponadto mocno

uzależnione od przyjętych założeń dotyczących m.in. parametrów makroekonomicznych oraz polityki prowadzonej przez rząd i samorządy terytorialne w zakresie zarządzania finansami publicznymi. Szacunkowa wartość środków dostępnych na realizację działań rozwojowych w województwie pomorskim w latach 2007-2013 będzie się wahać w granicach **16,7 – 18,1 mld zł**, co oznacza roczne wydatki rozwojowe jednostek samorządu terytorialnego w województwie na poziomie około trzykrotnie wyższym niż w roku 2004.

Brak środków własnych na montaż finansowy związany ze środkami UE nie będzie zagrożeniem dla pomorskich beneficjentów, bowiem – zgodnie z szacunkami – tylko około ¼ potencjału inwestycyjnego województwa będzie bezpośrednio zaangażowana w przedsięwzięcia współfinansowane przez UE. Kluczowe znaczenie będzie miało więc zdolność do przygotowania i realizacji kompleksowych programów i projektów o rzeczywistie prorozwojowym charakterze i trwałym pozytywnym oddziaływaniu na sytuację społeczno-gospodarczą i przestrzenną regionu.

5. Ponadregionalne przedsięwzięcia rozwojowe

Efektywna współpraca ponadregionalna wymaga działań polegających przede wszystkim na:

- tworzeniu i wspieraniu międzyregionalnych sieci współpracy i wymiany informacji, w tym m.in. na pogłębianiu współpracy miast i gmin oraz organizacji gospodarczych i społecznych;
- lobbyingu na rzecz wspólnie zidentyfikowanych przedsięwzięć rozwojowych oraz ich realizacji.

Wspólne przedsięwzięcia rozwojowe w wymiarze krajowym

Określono zarys istotnych dla rozwoju województwa pomorskiego przedsięwzięć ponadregionalnych, w tym programów, w realizacji których podjęta zostanie współpraca ze wskazanymi województwami. Poniżej zestawienie ma charakter otwarty i obejmuje następujące przedsięwzięcia:

1. Kreowanie stref przyspieszonego rozwoju społeczno-gospodarczego wzdłuż multimodalnych korytarzy transportowych o znaczeniu europejskim, ponadnarodowym i międzyregionalnym:

- a) VI transeuropejski korytarz transportowy (kujawsko-pomorskie, łódzkie, małopolskie, mazowieckie, łskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie);
- b) nadmorski korytarz transportowy jako rdzeń tzw. Strefy Rozwojowej Północnego Bałtyku (warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie);
- c) korytarze międzyregionalne wzdłuż dróg krajowych (wszystkie województwa sąsiednie).

2. Przeamywanie luki transportowej Polski północnej dla usprawnienia kluczowych powiązań transportowych między województwami nadmorskimi i dla poprawy ich spójności wewnętrznej, w tym także w zakresie polskich regionów nadmorskich w kształtujących się układach bałtyckich autostrad morskich, jak również wspieranie rozwoju konkurencyjnej obsługi bliskiego zasięgu oraz małych portów (warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie).

3. Zintegrowane zarządzanie strefami brzegowymi, będąc obszarem dużej i rosnącej presji inwestycyjnej oraz krzyżowania się interesów wielu dziedzin aktywności gospodarczej, które należą w sposób umiejętny i kompleksowy pogodzić z wymogami dotyczącymi ochrony środowiska (m.in. NATURA 2000), a także wymaganiami w zakresie kształtowania i ochrony brzegów morskich (warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie).

4. Przeamywanie problemów strukturalnych na obszarach depresji społeczno-gospodarczej:

- a) Dolina Dolnej Wisły i Delta Wisły – łąki (kujawsko-pomorskie i warmińsko-mazurskie);
- b) obszary wiejskie, w tym zwłaszcza zdominowane w przeszłości przez państwowe gospodarstwa rolne (kujawsko-pomorskie, zachodniopomorskie).

5. Tworzenie warunków dla rozwoju nowoczesnego sektora przemysłów morskich jako istotnego czynnika rozwoju polskich regionów nadmorskich, obejmującego m.in. produkcję i remonty statków, łodzi i jachtów; uczelnie morskie i sfer badawczo-rozwojowych, przemysł i usługi portowe oraz przyportowe, sektor usług transportowo-logistycznych; turystyk morskich, a także rybołówstwo i przetwórstwo ryb (warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie).

6. Wspieranie tworzenia sieciowych ponadregionalnych produktów turystycznych w Polsce północnej na podstawie takich czynników, jak nadmorskie położenie, ciągłość systemu przyrodniczego, a także wspólne dziedzictwo kulturowe, w postaci np. sieci marin, szlaków pieszych i rowerowych, połączeń wodnych różnorodnych, tematycznych szlaków kulturowych (kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie).

7. Kreowanie wszechstronnego rozwoju obszarów występowania jezior i lasów o wyjątkowej wartości w przestrzeni europejskiej, cennych i wrażliwych pod względem przyrodniczym oraz krajobrazowym (kujawsko-pomorskie, podlaskie, warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie).

Wspólne przedsięwzięcia rozwojowe w wymiarze międzynarodowym

Znacząca część ze wspomnianych wyżej ponadregionalnych wyzwań rozwojowych ma także swój kontekst międzynarodowy. Niezależnie jest zatem pogłębianie zaangażowanie województwa

pomorskiego we współpracy w wymiarze przygranicznym (zwłaszcza w ramach Euroregionu Bałtyk) oraz ponadnarodowym (zwłaszcza w Regionie Morza Bałtyckiego). Powinna ona skupić się m.in. na następujących zagadnieniach:

- a) kreowanie stref przyspieszonego rozwoju wzdłuż korytarzy transportowych,
- b) przeamywanie peryferyzacji transportowej,
- c) zintegrowane zarządzanie strefami brzegowymi, w tym poprawa bezpieczeństwa środowiska morskiego,
- d) budowanie międzynarodowych (sieciowych) produktów turystycznych,
- e) ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, w tym poprawa jakości przestrzennej systemu ekologicznego,
- f) tworzenie warunków dla inwestycji, innowacji i konkurencyjnego rozwoju opartego na wiedzy,
- g) wspieranie rozwoju oraz współpracy dużych ośrodków i zespołów miejskich, w tym układow metropolitalnych odgrywających rolę biegunów wzrostu w systemie osadniczym Europy Bałtyckiej.

6. Monitorowanie i ocena realizacji Strategii

Dla efektywnego zarządzania realizacją Strategii konieczne jest stworzenie sprawnego i rzetelnego systemu monitorowania i oceny. System taki pozwoli na systematyczną obserwację efektów prowadzonych działań oraz dokonywanie ich obiektywnej interpretacji (oceny). Stanie się on narzędziem umożliwiającym skuteczną weryfikację kierunków i zamierzeń rozwojowych określonych w Strategii, względnie mechanizmów ich realizacji. Sprzyja to bardziej efektywnemu zaplanowaniu i wykorzystaniu zasobów (głównie finansowych) kierowanych na programy wpisujące się w realizację Strategii.

Odpowiedzialność za monitorowanie i ocenę realizacji Strategii spoczywa na Zarządzie Województwa. Ocena kierunków i postępu realizacji Strategii może być przyczyną jej aktualizacji, jednak nie powinna ona następować częściej niż raz w kadencji Sejmiku Województwa Pomorskiego. Ciąłem konsultacyjnym Zarządu w kwestiach dotyczących realizacji Strategii będzie Rada Strategii. W jej skład wejdą przedstawiciele: jednostek samorządu terytorialnego województwa pomorskiego, administracji rządowej w województwie, a także partnerów społeczno-gospodarczych i organizacji pozarządowych. Powołanie oraz określenie szczegółowego zakresu zadań i trybu prac Rady nastąpi w ciągu pół roku od zatwierdzenia Strategii.

System monitoringu i oceny realizacji Strategii będzie budowany na podstawie sprawnego przepływu, gromadzenia (pozytkiwania), przetwarzania, analizy i udostępniania danych i informacji w postaci zestawień, opracowań (raportów) oraz prezentacji graficznych procesów i zjawisk z wykorzystaniem Systemu Informacji o Terenie Województwa Pomorskiego. Kluczowym elementem systemu stanie się racjonalnie dobrany i elastyczny zestaw wskaźników oraz kryteriów społeczno-ekonomicznych, uzupełnianych analizami i prognozami tworzonymi m.in. z wykorzystaniem makroekonomicznego modelu gospodarki województwa.

Podstawowe wymogi dla systemu monitoringu i oceny realizacji Strategii obejmują:

- 1) operowanie danymi i informacjami dotyczącymi procesów i zjawisk społeczno-ekonomicznych i przestrzennych na poziomie województwa, podregionów i powiatów;
- 2) zapewnienie powszechnego dostępu do wyników prac zrealizowanych w ramach monitorowania i oceny realizacji Strategii wszystkim zainteresowanym instytucjom i osobom, w tym zapewnienie odpowiedniego formatu danych i informacji umożliwiającego ich aktywne wykorzystanie, zwłaszcza przez użytkowników instytucjonalnych;
- 3) trwała współpraca z instytucjami zewnętrznymi i ekspertami dla zapewnienia regularnego przepływu informacji, w tym przede wszystkim z partnerami dysponującymi informacjami, danymi i wiedzą dla potrzeb monitoringu (głównie urzędy statystyczny, rządowa administracja wojewódzka i inne urzędy administracji rządowej, a także gestorzy infrastruktury, samorządy terytorialne, agencje rozwoju, partnerzy społeczno-gospodarczy oraz organizacje pozarządowe);
- 4) przygotowywanie minimum raz na dwa lata raportów o stanie i postępie realizacji Strategii, które będą dyskutowane m.in. na forum Sejmiku Województwa;
- 5) organizacja dorocznych konferencji regionalnych poświęconych omówieniu trendów, a także nowych wyzwań oraz najbardziej pilnych kierunków dalszego rozwoju regionu.

Ciągłość, trwałość i sprawność funkcjonowania systemu monitorowania i oceny zapewni wyspecjalizowany zespół, który zostanie wyodrębniony w strukturze Urzędu Marszałkowskiego. System zostanie utworzony i będzie systematycznie doskonalony przez ww. zespół, a jego merytoryczne, organizacyjne, prawne i finansowe ramy będą określone przez Zarząd Województwa, który w ciągu sześciu miesięcy od uchwalenia Strategii przyjmie całościową koncepcję systemu monitoringu i oceny jej realizacji.

System monitorowania i oceny realizacji Strategii będzie jednym z modułów systemu monitorowania i diagnozowania ogólnych procesów i zjawisk społeczno-gospodarczych oraz zmian przestrzennych

zachodzących w województwie. Będzie on funkcjonalnie powiązany m.in. z systemem informacji o terenie, a także z systemem monitorowania zmian w zagospodarowaniu przestrzennym. Wskaźniki monitorowania przyporządkowane poszczególnym priorytetom i celom strategicznym mają charakter wsłowny. Ich zakres tematyczny, liczba, definicje, poziom szczegółowości, powiązania, a także ródła informacyjne będą szczegółowo zidentyfikowane w procesie budowy systemu monitorowania i oceny. Badana będzie ich dynamika, a także odniesienia do wartości referencyjnych na różnych poziomach (wojewódzkim, krajowym, europejskim). Wstępnie proponowana podstawowa lista wskaźników monitorowania realizacji Strategii przedstawiona jest poniżej.

Priorytet I. KONKURENCYJNO

Cel strategiczny 1. Lepsze warunki dla przedsiębiorców i innowacji

- 1) Liczba (aktywnych) podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców
- 2) Nakłady na działalność B+R
- 3) Wartość PKB / eksportu na 1 mieszkańca

Cel strategiczny 2. Wysoki poziom edukacji i nauki

- 1) Odsetek osób z wykształceniem wyższym
- 2) Liczba studentów szkół wyższych na 1000 mieszkańców
- 3) Liczba zgłoszonych wynalazków / udzielonych patentów

Cel strategiczny 3. Rozwój gospodarki wykorzystującej specyficzne zasoby regionalne

- 1) Liczba / powierzchnia gospodarstw korzystających z dopłat w ramach programów rolnodowodowskich / Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej
- 2) Przeładunki w portach morskich
- 3) Liczba turystów korzystających z noclegów

Cel strategiczny 4. Efektywna sfera publiczna

- 1) Powierzchnia terenów inwestycyjnych w województwie (w tym na obszarach wiejskich),
- 2) Wartość bezpodatkowych inwestycji zagranicznych
- 3) Liczba instytucji administracji publicznej prowadzących usługi e-administracja

Cel strategiczny 5. Silna pozycja Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta w układzie ponadregionalnym, głównie bałtyckim

- 1) Liczba firm z udziałem kapitału zagranicznego
- 2) Liczba imprez kulturalnych i sportowych o znaczeniu międzynarodowym
- 3) Liczba instytucji międzynarodowych mających siedzibę / filie w regionie

Priorytet II. SPÓJNO

Cel strategiczny 1. Wzrost zatrudnienia i mobilności zawodowej

- 1) Poziom / struktura zatrudnienia
- 2) Liczba osób podnoszących swoje kwalifikacje (np. w trybie kształcenia ustawicznego)
- 3) Stopa bezrobocia (w tym długotrwałego, w ród kobiet i młodzieży oraz na wsi)

Cel strategiczny 2. Silne, zdrowe i zintegrowane społeczeństwo

- 1) Liczba zachorowań na choroby nowotworowe
- 2) Poziom przestępczości (wartość, dynamika) i wykrywalności przestępstw
- 3) Odsetek ludności korzystającej ze świadczeń pomocy społecznej

Cel strategiczny 3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego

- 1) Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców (w tym także w ujęciu przestrzennym)
- 2) Wartość zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe
- 3) Frekwencja w wyborach krajowych i samorządowych

Cel strategiczny 4. Kształtowanie procesów społecznych i przestrzennych dla poprawy jakości życia

- 1) Zasoby mieszkaniowe na 1000 mieszkańców
- 2) Poziom / struktura zatrudnienia na obszarach wiejskich
- 3) Liczba mieszkańców / powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją
- 4) Saldo migracji o rodków miejskich

Cel strategiczny 5. Wzmacnianie subregionalnych o rodków rozwojowych

- 1) Poziom / struktura zatrudnienia na obszarach oddziaływania subregionalnych o rodków rozwoju
- 2) Liczba nowopowstałych podmiotów gospodarczych w subregionalnych o rodkach rozwojowych

Priorytet III. DOSTĘPNO

Cel strategiczny 1. Efektywny i bezpieczny system transportowy

- 1) Czas przejazdu z Warszawy, stolic innych regionów i stolic pomorskich powiatów do Gdańska
- 2) Udział transportu zbiorowego w transporcie pasażerskim ogółem
- 3) Liczba / koszty wypadków drogowych i ofiar śmiertelnych

Cel strategiczny 2. Poprawa funkcjonowania systemów infrastruktury technicznej i teleinformatycznej

- 1) Odsetek gospodarstw domowych (na wsi) z dostaniem do sieci kanalizacyjnej / sieci gazowej
- 2) Odpady komunalne zebrane (w tonach) / unieszkodliwione / powtórnie wykorzystane (w %)
- 3) Odsetek gospodarstw domowych / firm z dostaniem do Internetu
- 4) Udział odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym województwa
- 5) Wielkość zużycia wody w gospodarstwach domowych / w gospodarce

Cel strategiczny 3. Lepszy dostęp do infrastruktury społecznej, zwłaszcza na obszarach strukturalnie słabszych

- 1) Wskaźnik skolaryzacji młodzieży na poziomie szkolnictwa średniego (w tym na obszarach wiejskich)
- 2) Liczba porad lekarskich na 1000 mieszkańców w zakładach opieki zdrowotnej
- 3) Nakłady na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego na 1 mieszkańca

Cel strategiczny 4. Zachowanie i poprawa stanu środowiska przyrodniczego

- 1) Redukcja pyłów / gazów oraz oczyszczone ciekłe przemysłowe / komunalne (w %)
- 2) Udział nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska w nakładach inwestycyjnych ogółem
- 3) Powierzchnia terenów objętych formami ochrony przyrody / zieleni urządzonej